NOPţi *ALBE*

Roman sentimental

Din amintirile unui visător

A jost cumva al sorţii har, Megieş al inimii gingaşe Să-ţi fie el o clipă doar ?
I. Turgheniev [1]

INTIIA NOAPTE

După ediţia : O. M. ft *CoOpamie conunenuă* TOM BTopoii
MocKBa 1956

Era o noapte minunată, o noapte cum numai în tinereţe pot fi nopţile, iubite cititorule. Bolta înstelată era atît de luminoasă, în-cît, privind-o, te întrebai fără să vrei : cum e cu putinţă oare, ca sub firmamentul acesta de vrajă să mai existe şi oameni posomoriţi ori cu toane ? E foarte tinerească, desigur, şi această întrebare, iubite cititorule, deie Domnul ca ea să-ţi însenineze cit mai des sufletul ! Alunecînd însă cu gîndul la feluriţi oameni îmbufnaţi şi cu toane, mi-am amintit şi de starea mea sufletească în tot cursul acelei zile. Un sentiment ciudat de înstrăinare puse pe nesimţite stăpînire pe mine, chiar din zori. încercam senzaţia penibilă a omului însingurat care deodată se simte părăsit şi uitat de toţi. Oricine este în drept, firește, să mă întrebe : dar cine erau aceşti „toţi" ? de vreme ce, în cei opt ani de cînd locuiesc aici, la Pe-tersburg, n-am reuşit să leg aproape nici o cunoştinţă. Şi ce rost ar avea, la ce mi-ar folosi de fapt asemenea cunoştinţe, cînd, fără să fi cunoscut pe cineva direct, am ajuns să cunosc aproape tot Petersburgul ! De aceea am şi avut impresia că mă părăsesc toţi, cînd oraşul întreg s-a ridicat deodată cu tot calaba-lîcul, pornind într-un exod grăbit spre localităţile de vilegiatură din împrejurimile capitalei. îngrozit la gîndul că rămîn singur, am hoinărit trei zile la rînd pe străzi, pradă unei tristeţi copleşitoare şi fără a izbuti să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine. Fie că mergeam pe Bulevardul Nevski, fie că străbăteam parcul sau rătăceam de-a lungul cheiului — nu mai întîlneam
acum nici un chip cunoscut, nici unul din oamenii aceia cu care mă obişnuisem a da ochii în cutare loc, la cutare oră, ani de-a rîndul. Ei nu mă cunoscuseră, desigur, dar eu îi cunoşteam... îi cunoşteam de aproape, căci le studiasem atît do bine chipurile, încît am ajuns să le admir cînd sînt voioase şi mă simt tare abătut cînd le văd întunecate. Am ajuns chiar să leg un fel de prietenie cu un bătrînel, pe care, nu e zi de la Dumnezeu, să nu-l întîlnesc, la aceeaşi oră, pe Fontanka. Are o înfăţişare atît de gravă şi e atît . de cufundat în gînduri! Tot timpul mormăie ceva pe sub nas, gesticulează cu mîna stîngă, iar în dreapta ţine un baston lung, noduros, cu măciulia aurită. Chiar şi el m-a observat şi manifestă faţă de mine o simpatie sinceră. Sînt convins că, dacă s-ar întîmpla să nu fiu la ora obişnuită şi pe locul ştiut de pe Fontanka, l-ar cuprinde ipohondria. Iată de ce cîteodată aproape că ne şi salutăm, mai ales cînd amîndoi sîntem în bună dispoziţie. Mai deunăzi, după ce nu ne văzusem două zile la rînd, întîlnindu-ne a treia zi, printr-o pornire spontană, duserăm involuntar mîinile la pălărie ; ne oprirăm totuşi la timp, stăpînindu-ne gestul şi trecurăm cu simpatie unul pe lîngă celălalt. La fel de bine îmi sînt cunoscute şi casele. Cînd trec pe. stradă, fiecare x^arcă m-ar întîmpina cu aerul că vrea să-mi iasă în cale, mă priveşte cu toate ferestrele şi doar că nu-mi spune : „Bună ziua ! Cum vă mai simţiţi ? Cît despre mine, mulţumesc lui Dumnezeu, sînt bine sănătoasă, iar pe la începutul lunii am să mai capăt un etaj" ; sau : „Cum o duceţi cu sănătatea ? Eu de mîine intru în reparaţie" ; sau : „Eram cît pe aci să pier în flăcări şi de-ai şti ce spaimă am tras" etc. Printre ele ■— vorbesc de case — am şi prietene mai apropiate : una are de gînd să urmeze un tratament în vara aceasta la un arhitect. Voi trece neapărat în fiecare zi pe acolo, ca nu cumva — ferească sfîntul! — s-o dea gata cu tratamentul lui. Sau, n-am să uit niciodată întâmplarea cu o căsuţă foarte drăguţă, de culoare roz-pal. Era o căsuţă de zid, zveltă şi cochetă, şi mă privea cu atîta prietenie, iar la vecinele ei grosolane şi greoaie se uita atît de semeaţă, încît inima-mi tresaltă de bucurie ori de cîte ori mi se întîmpla să trec pe lîngă ea. Dar săptămîna trecută, avînd drum pe acea stradă şi aruncîndu-mi privirea spre prietena mea, o auzii căinîndu-se amarnic : „Priveşte, mă vopsesc în galben 1" Mizerabilii! Barbarii! Nu-i cruţaseră nici coloanele, nici cornişele. Prietena mea se îngălbenise ca un canar. De supărare, simţii în gură gust de fiere şi nici pînă acum nu mi-am găsit puteri destule ca să mai dau ochi cu sărmana mea prietenă, pe care o sluţiseră in chipul cel mai stupid zugrăvind-o în Culoarea Imperiului
ceresc [2].
Aşadar, cititorule, cred că înţelegi cam în cel fel cunosc eu
tot oraşul Petersburg.

Spuneam mai adineauri că trei zile la rînd m-a chinuit acea stranie nelinişte, pînă cînd să-mi dau seama de pricinile ei. Hai să zicem pe stradă n-aveam cum să mă simt bine 1 (lipseşte unul, nu mai apare altul, unde o fi cutare ?) — dar nici acasă nu mă simţeam în apele mele. Două seri m-am perpelit ca pe jăratec, să aflu ce nu-mi vine la socoteală în ungherul meu ? de ce acum mă simt atît de stingher acolo ? şi cu o privire nedumerită cercetam pereţii verzui, afumaţi, tavanul acoperit de păienjenişul pe care Matriona îl ocrotea cu deosebit succes, întregul mobilier, fiecare scaun în parte, dacă nu cumva aici e buba ? (Căci la mine în casă, chiar dacă un singur scaun nu stă pe locul unde-l ştiam ieri, îmi pierd îndată tot echilibrul sufletesc şi nu mai sînt în stare să-mi aflu locul.) Încercai să mă uit îndelung şi fix în lumina ferestrei — zadarnic... nu-mi era cîtuşi de puţin mai uşor ! La un moment dat, am chemat-o pe Matriona şi am dojenit-o părinteşte pentru păienjeniş şi pentru lipsa de curăţenie din casă, dar femeia m-a privit foarte nedumerită şi a plecat fără să spună un cuvînt, iar pînzele de păianjen au rămas pînă azi în acelaşi loc. în sfîrşit, de abia în dimineaţa aceasta am izbutit să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine. Asta-i, va să zică ! Pur şi simplu ei toţi fug de mine ; din cauza mea, deci, o şterg din oraş, se cărăbănesc la vile. Iertaţi-mi expresia aceasta vulgară, dar acum, drept să spun, chiar că nu-mi arde de fineţuri stilistice... nu-mi arde de loc, pentru că e cert că tot ce există în Petersburg fie că a plecat, fie că o să plece cît de curînd în vilegiatură ; pentru că în oricare domn onorabil, cu înfăţişarea gravă, ce tocmeşte un birjar, sînt dispus să văd îndată un venerabil cap de familie, care, după obişnuitele-i îndeletniciri de serviciu, se grăbeşte, fără să-şi ia bagaje cu el, să ajungă în sînul familiei sale instalată în vreo vilă ; pentru că orice trecător părea acum să aibă o înfăţişare cu totul aparte, vrînd parcă să spună fiecărui nou întîlnit : „Noi, domnilor, nu sîntem aici decît aşa, în trecere, iar cel mult peste două ore sîntem plecaţi în vilegiatură". De se-ntîmplă să se deschidă o.fereastră în geamul căreia mai întîi ciocăniseră nişte degeţele subţiri şi albe ca neaua, şi să apară căpşorul unei fetiţe drăgălaşe, care strigă după vînzătorul de ghivece cu flori — nu-mi închipui altceva decît că florile nu se cumpără numai aşa, ca o încîntare de primăvară sau
pentru primenirea aerului unui apartament sufocant de oraş, ci pentru că, peste foarte puţin timp, cu toţii se vor muta la vilă, ducînd cu ei acolo şi florile. Mai mult decît atît, în statornica mea năzuinţă de a descoperi mereu noi particularităţi şi indicii de un anumit gen, obţinusem atîtea succese remarcabile, încît constatai cu satisfacţie că ajunsesem să ghicesc fără greş, numai după înfăţişarea pietonilor, în ce vilă locuieşte fiecare. Locuitorii ostroavelor Kamennîi şi Aptekarski, sau cei de pe şoseaua Peterhof se deosebeau prin distincţia studiată a manierelor, prin eleganţa hainelor de vară şi prin luxoasele trăsuri cu care veneau în oraş. Cei din Pargolovo şi de mai departe „impuneau" de la prima vedere prin simţul măsurii şi prin seriozitate ; vizitatorul ostrovului Krestovski sărea în ochi prin voioşia lui pe care nimic nu o putea tulbura. Şi, lucru curios, fie că mi se întîmpla să întîlnesc vreun convoi lung de căruţaşi, cu hăţurile în mîini, păşind agale pe lîngă căruţele încărcate vîrf cu calabalîc (mese, scaune, divane turceşti ori neturceşti şi felurite lucruri gospodăreşti trîntite claie peste grămadă), deasupra cărora trona — uneori chiar în vîrful grămezii de boarfe — cîte o bucătăreasă sfrijită, păzitoare zeloasă a avutului boieresc ; fie că urmăream îndelung cu privirea luntrile greu încărcate cu tot felul de obiecte casnice, lunecînd agale pe Neva sau pe Fon-tanka, pînă către pîrîul Ciornaia sau către ostroave — în imaginaţia mea, căruţele şi luntrile se înzeceau, se însuteau şi mi se părea de fiecare dată că totul s-a urnit din loc şi a pornit la drum, mi se părea că totul începe să se mute, în caravane întregi, pe la vile ; că Petersburgul e ameninţat să ajungă un imens pustiu, aşa încît, pînă la urmă, mi se făcea tare ruşine, mă simţeam jignit personal şi începea să mă roadă tristeţea, pentru că numai eu nu aveam unde şi de ce să plec în vilegiatură. Aş fi fost gata să mă urc în oricare din aceste căruţe şi să însoţesc bucuros orice domn cu înfăţişare respectabilă, care ar fi tocmit o birjă ; dar nimeni, absolut nimeni nu mă invita ; ca şi cum m-ar fi uitat cu toţii, ca şi cum aş fi fost într-adevăr un străin pentru ei!

Am rătăcit astfel mult, pînă cînd — potrivit obiceiului meu —■ am izbutit să uit cu desăvîrşire unde mă aflu şi m-am pomenit la marginea oraşului. Recăpătîndu-mi deodată buna dispoziţie, am trecut dincolo de barieră şi am apucat pe drumul dintre lanuri şi fîneţe, simţind cum dispare oboseala din mădularele-mi ostenite, cum înviorarea îmi umple fiinţa întreagă şi cum o povară apăsătoare mi se ridică de pe suflet. Toţi trecătorii mă priveau cu simpatie şi doar că nu mă salutau ; toţi păreau cuprinşi de o rară
mulţumire şi toţi, pînă la iinuî, fumau ţigări de foi. Eu însumi mă simţeam copleşit de un inexplicabil sentiment de beatitudine, ceea ce nu mi se mai întâmplase niciodată. Ca şi cînd m-aş fi pomenit deodată undeva în Italia — atît de puternic năvălea în sufletul meu natura, uimindu-mă, împrospătînd forţele inimii mele de oră-şean aproape bolnav, de om aproape sufocat între zidurile oraşului.

O dată cu sosirea primăverii, natura Petersburgului devine nespus de înduioşătoare ; cerul îşi deschide belşugurile de puteri şi rîvne, iar de jur împrejur totul dă în verde şi se împodobeşte cu fermecătoare smalţuri de flori... Fără să vreau, natura îmi poartă atunci gîndul, nu ştiu cum, la cîte o fată ofilită, plăpîndă, dintre cele la care şi tu, cititorule, priveşti uneori cu milă, alteori cu un fel de dragoste şi compătimire, sau pur şi simplu nici nu o iei în seamă, dar care se întîmpla pentru cîte o clipă, deodată, ca într-o taină, să se facă nespus de frumoasă, încît tu însuţi rămîi mut de încîntare şi, fără să vrei, te întrebi : ce putere a ştiut stîrni atîia strălucire în aceşti ochi trişti şi îngînduraţi ? Ce mister a putut aprinde bujorii aceştia în obrajii palizi şi slăbiţi ? Cine a putut să însufleţească gingaşele trăsături ale chipului ei cu atîta pasiune ? De ce tresaltă aşa de tulburător acest piept ? Ce anume şi-a revărsat puterea, viaţa şi frumuseţea pe chipul sărmanei fete, si-lindu-l să strălucească cu un zîmbet

atît de luminos, să se învioreze de atîta voie bună, de scînteietoare seninătate ? Dacă vei privi împrejur, ca şi cînd ai căuta pe cineva, vei înţelege... Dar clipa a trecut şi e posibil ca mîine chiar să întîlneşti din nou aceeaşi privire cunoscută, adîncită în reverii şi absentă ca şi mai înainte, aceeaşi faţă palidă, aceleaşi mişcări docile şi timide, poate chiar regretul sau pînă şi urmele mîhnirii şi ale unei ucigătoare tristeţi pentru rătăcirea de o clipă... Şi cîtă părere de rău în sufletul tău, că s^a stins atît de repede şi fără de speranţă frumuseţea efemeră, atît de amăgitoare, dezvăluită atît de zadarnic şi de fulgerător, irosindu-se apoi sub privirea ta uimită, încît nici s-o îndrăgeşti cu adevărat nu ai avut timp...

Şi totuşi, noaptea care a urmat a fost pentru mine mai bună decît ziua ! Iată cum s-a întîmplat.

M-am înapoiat în oraş foarte tîrziu şi poate că trecuse de ora zece cînd mă apropiasem de casă. Trebuia să trec pe cheiul canalului, unde la ora aceea nu întîlneşti de obicei ţipenie de om. Ce-i drept, locuiesc în partea cea mai periferică a oraşului. Mergeam cîntînd, pentru că atunci cînd sînt fericit, numaidecît încep a fredona cîte ceva, aşa, pentru mine, ca oricare om fără prieteni

$i fără. oundscuţi apropiaţi, care în momentele lui de bucurie n-ărâ cui să-şi deschidă sufletul şi de aceea cîntă. Deodată însă o întîm-plare cu totul neaşteptată m-a scos din făgaşul obişnuit.

Rezemată de balustrada cheiului, sta undeva mai la o parte o femeie ; se sprijinea de grilaj şi ar fi părut că priveşte foarte atentă spre apa tulbure a canalului. Purta o pălărioară galbenă nostimă şi o pelerină cochetă. „E o fată, nu o femeie, mi-am zis, şi trebuie să fie negreşit brunetă." Pasămite, nu-mi auzise paşii, fiindcă nu s-a clintit cînd am trecut pe lîngă ea, cu răsuflarea oprită şi inima bătînd să-mi spargă pieptul. „Ciudat ! m-am gîndit apoi. Desigur că e absorbită de cine ştie ce complicaţie sufletească", şi deodată m-am oprit ca înlemnit. Mi s-a părut că aud un suspin înăbuşit. Da ! nu mă înşelam : fata plîngea, plîngea din ce în ce mai tare, pînă cînd izbucni în sughiţuri. Dumnezeule ! am simţit cum mi se strînge inima de durere. Şi oricîtă sfiiciune am faţă de femei, în momentul acela am uitat de toate. M-am întors şi am pornit spre ea, gata să-i strig : „Doamnă", dar aducîndu-mi aminte că în toate romanele ruseşti care zugrăvesc aşa-zisa „înaltă societate" banalitatea aceasta e nelipsită, m-am oprit. Singurul lucru, de altfel, care m-a făcut să n-o rostesc. Dar în timp ce căutam un alt cuvînt, mai potrivit, fata îşi înfrînse durerea, mă privi şi, recăpătîndu-şi stăpî-nirea de sine, se strecură pe lîngă mine cu ochii în pămînt, de-a lungul cheiului. M-am luat numaidecît după ea, însă fata, dîndu-şi seama de asta, părăsi cheiul, traversă strada şi trecu pe trotuar. Nu m-am încumetat să traversez şi eu. îmi bătea inima în piept ca la o păsărică prinsă în laţ. O împrejurare îmi veni atunci în ajutor.

Pe trotuar, nu departe de necunoscuta mea, răsări pe neaşteptate un domn vîrstnic, în frac, dar cu un mers şovăitor. Mergea clătinat, proptindu-se din cînd în cînd cu grijă de perete. Fata însă mergea ca săgeata, grăbită şi sfielnică, aşa cum e umbletul mai tuturor fetelor care nu doresc să accepte a fi conduse noaptea acasă şi, fără îndoială, domnul care se clătina pe picioare n-ar fi ajuns-o nici în ruptul capului, dacă destinul meu nu i^ar fi sugerat să recurgă la anumite artificii. Brusc, fără să scoată o vorbă, el se smulse din loc şi alergă din răsputeri ca s-o ajungă din urmă pe necunoscuta mea. Ea alerga ca vîntul, dar domnul cel ameţit de băutură se apropia tot mai mult de dînsa, iată că o şi ajunse, fata ţipă — şi... binecuvîntez providenţa pentru admirabilul ceatlău noduros pe care de data aceea se întîmplase să-l am în mîna dreaptă. Cît ai clipi din ochi, m-am pomenit de partea cealaltă a străzii şi pînă să

apuce a-^i mai spune ceva, nepoftitul domn ^ şi înjelf s, despre £&. este vorba şi, luînd în consideraţie „argumerkttl'^ ~~oonvingăto~~g ~~din~~ -mîna mea dreaptă, se dădu la o parte, tăcut; abia după ce ne-am depărtat, hăt! începu să vocifereze, adresîndu-mi o sumedenie de vorbe tari. Cuvintele lui însă abia dacă mai ajungeau pînă la noi.

— Daţi-mi mîna, i-am spus necunoscutei mele, şi el nu va mai
îndrăzni să se lege de noi.

Fără să scoată o vorbă, ea îmi întinse mîna încă tremurînd de emoţie şi de spaimă. O, nepoftitule domn ! cum te binecuvîntam în momentul acela ! Am aruncat o privire fugară asupra ei: era foarte drăguţă şi brunetă — ghicisem ; pe genele ei negre mai străluceau încă lacrimile stîrnite de spaima prin care trecuse sau de amărăciunea de mai înainte, poate — greu de spus. Dar pe buze îi înflorea un zîmbet. Mă privi şi ea pe sub gene, roşindu-se uşor şi coborîn-du-şi apoi ochii în pămînt.

— Ei, vezi ? De ce m-ai alungat adineauri ? Dacă aş fi fost
lîngă dumneata, nu s-ar fi întîmplat nimic...

— Dar nu te cunoşteam ; credeam că şi dumneata... la fel...

— Şi nici acum nu mă cunoşti ?

— Ba da, am apucat să te cunosc puţin. Iată, de pildă, de ce tremuri ?

— O, dumneata mi-ai ghicit firea chiar din prima clipă ! răspunsei eu, entuziasmat de faptul că fata pe care o ţineam de mînă era deşteaptă, ceea ce, pe lîngă frumuseţe, nu strică niciodată. Da, ai ghicit de la întîia privire cu cine ai de-a face. Aşa este — n-am să ascund — cu femeile sînt un timid, sînt tulburat cel puţin tot atît de mult cît ai fost tulburată şi dumneata cu cîteva clipe mai înainte, cînd acest domn te-a speriat... Uite, şi acum mai sînt parcă înfricoşat. Mi se pare că e un vis, deşi nici în vis nu mi se năzărise cîndva că voi ajunge să stau de vorbă cu o femeie.

— Cum ? Să fie adevărat ce-mi spui ?
— Crede-mă, şi dacă mîna îmi tremură acum, aşa cum bine ai observat, aceasta se datoreşte faptului că încă niciodată n-a cuprins-o o mînuţă atît de mică şi de încîntătoare ca a dumitale. Nu mai ştiu de loc cum să mă port cu femeile ; adică, de fapt, nici n-am ştiut vreodată, sînt un însingurat. Atîta tot. Nu ştiu nici măcar cum trebuie să le vorbesc. Iată, nici în momentul acesta nu ştiu cum să mă port mai bine. Poate că ţi-am spus vreo nerozie ? Da ? Vorbeşte-mi deschis ; te asigur că nu mă voi simţi jignit.
— Dar n-ai spus nimic, nimic rău ; dimpotrivă. Iar dacă îmi şi ceri să fiu sinceră, aş putea să-ţi spun că femeilor nu le displace
11
o asemenea timiditate ; şi-n cazul că ai dori să ştii mai mult, nici mie nu-mi displace şi nu intenţionez să te alung de lîngă mine pînă nu ajung acasă.
— O, dar felul dumitale de a vorbi cu mine, începui eu, su-fpcîndu-mă de fericire, va face să-mi dispară îndată timiditatea, şi atunci... adio toate armele mele !...
—■ Armele... dumitale ? Ce fel de arme, adică ? Uite, asta începe să nu mai fie frumos.
— Iartă-mă, am greşit; mi-a scăpat fără să vreau această vorbă ; dar cum îţi închipui dumneata că în asemenea momente nu se naşte dorinţa de...
—■ De a plăcea, nu-i aşa ?
— Ei da, întocmai ; dar te implor, pentru numele lui Dumnezeu, fii puţin mai îndurătoare. Judecă şi dumneata cu cine stai de vorbă. Căci, uite, am douăzeci şi şase de ani şi... n-am cunoscut niciodată pe nimeni, nici o fată. Cum aş putea, aşadar, conversa în cuvinte meşteşugite şi absolut nimerite ? Sînt convins că ai prefera ca între noi totul să fie deschis, sincer... Să vezi, eu nu ştiu să tac atunci cînd inima din mine vorbeşte... Dar, în sfîrşit, asta n-are nici o importanţă... Mă crezi ? N-am cunoscut nici o femeie, niciodată ! Nici una ! Deşi visez, în fiecare zi visez că totuşi voi întîlni cîndva pe cineva... Ah, dacă ai şti de cîte ori m-am îndrăgostit în felul acesta !...
— Cum aşa ? De cine ?
— De nimeni, de un ideal... de făptura care mi se va arăta în vis. în visările mele, plăsmuiesc romane întregi. O, dar nu mă cunoşti încă ! Este adevărat — nici nu se putea altfel — că am în-tîlnit şi eu în viaţă două-trei femei, dar ce fel de femei ? dintre cele obişnuite, gospodine, aşa încît... Vei pufni în rîs, poate, dacă îţi voi spune că mă gîndeam uneori să intru pur şi simplu în vorbă cu vreo aristocrată întîlnită pe stradă, fireşte, cînd e neînsoţită ; să încep să-i vorbesc, desigur, timid, respectuos, dar cu toată pasiunea ; să-i spun că mă mistui de singurătate, că o rog să nu mă gonească din preajma ei, că nu ştiu cum să fac pentru a cunoaşte o femeie, măcar una ; s-o sugestionez că delicateţea de a nu respinge sfielnica rugăminte a unui om atît de nefericit ca mine intră chiar în obligaţiile femeilor. Că, în sfîrşit, tot ceea ce îi cer e să-mi spună doar cîteva cuvinte, oricare ar fi ele, cu înţelegere şi simpatie frăţească, să nu mă alunge de la primul pas ; că o implor să mă creadă pe cuvînt, să asculte ceea ce am să-i vorbesc, să rîdă de
mine dacă doreşte, dar să-mi dea speranţe, să-mi spună cîteva vorbe, doar cîteva vorbe, iar apoi, chiar nici să nu ne mai întîlnim niciodată, dacă ţine la asta !... Dar văd că rîzi... De altfel, pentru asta şi vorbesc...
— Te rog să nu te superi ; rîd pentru că văd că eşti propriul dumitale duşman şi că, dacă ai fi încercat, fie chiar şi pe stradă, reuşeai fără îndoială. în toate, cu cît alegi calea cea mai simplă, cu atît e mai bine... Nici o femeie cu bun-simţ, în afară de cazul oînd e proastă sau tare supărată în acea clipă, nu te-ar îndepărta de lîngă ea fără ofranda celor două vorbe implorate cu atîta sfioasă căldură. Dar ce spun eu ! Te-ar lua, desigur, drept un nebun. Judecasem după mine. De fapt, ce ştiu eu despre viaţă şi despre felul de-a fi şi de-a se comporta al oamenilor !
— O, îţi mulţumesc, strigai eu, nici nu ştii ce-ai făcut pentru mine în clipa asta !
— Bine, bine ! Dar ajută-mă să pricep, după ce-ai putut Cunoaşte că eu aş fi o astfel de femeie cu. care... mă rog, pe care dumneata ai considera-o demnă... de atenţie şi prietenie... într-un cuvînt, nu una din acelea „obişnuite", cum le numeşti dumneata. Ce te-a îndemnat să te apropii de mine ? De ce ai făcut-o ?
— De ce ? Cum, de ce ? Păi... erai singură, domnul acela prea îndrăzneţ, afară era noapte : vei fi de acord, cred, că era de datoria mea...
— Nu. Nu atunci, ci mai înainte, acolo, cînd încă nu trecusem de partea asta ? Doar ai încercat să te apropii de mine I
— Pe partea cealaltă ? Cînd încă... Drept să spun, nu ştiu cum să răspund ; mi-e teamă... Ştii, azi am fost fericit ; mergeam, cîn-tam ; am ieşit afară din oraş ; nu mi s-a mai întîmplat niciodată să am clipe atît de fericite. Dumneata... mi s-a părut, dar poate că greşesc... Te rog să mă ierţi că răscolesc... mi s-a părut că plîn-geai, şi eu... eu nu puteam să îndur asta... mi se sfîşia inima. O, Doamne ! Dar, văzîndu-te, nu-mi era îngăduit să fiu copleşit de mîhnire ? Să fi săvîrşit oare, într-adevăr, un păcat atît de mare, numai pentru că un sentiment frăţesc de compătimire m-a îndemnat să vin lîngă dumneata ? Treci cu vederea că am spus compătimire... ei ! da, într-un cuvînt, te-am jignit oare, lăsîndu-mă pradă dorinţei de-a mă apropia de durerea dumitale ?
— Gata... ajunge, nu mai continua... spuse fata, coborîndu-şi privirea şi strîngîndu-mi mîna. Sînt singură vinovată că am deschis discuţia ; dar mă bucură, în ceea ce te priveşte, că n-ai fost pentru mine o decepţie... şi acum, iată că am ajuns şi acasă ; tre-
12
13

buie s-6 apuc pe ulicioara asta ; de aici, mâi am doi paşi... Adio, îţi mulţumesc...
— Dar, cum aşa ? ! E posibil să... ? Să nu ne mai vedem niciodată ? E cu putinţă ?
— Vezi, spuse fata cu un zîmbet, la început spuneai că te-ai fi mulţumit numai cu două vorbe, iar acum... De altfel, nu-ţi mai spun nimic... Poate că ne vom mai întîlni...
— Mîine voi veni aici, negreşit, am implorat-o eu. Iartă-mă, o ! iartă-mă că îţi cer...
— Da, eşti nerăbdător... aproape că pretinzi...
— Ascultă-mă, rogu-te, ascultă-mă ! am întrerupt-o eu. Poate că îţi voi spune iarăşi ceva nelalocul lui, deşi n-aş dori-o... Dar... nu pot să nu vin mîine aici. Sînt un visător ; trăiesc atît de puţin în realitate şi atît de rar clipe ca aceasta de acum, încît nu pot să nu le repet în reveriile mele. îţi voi purta chipul în visările mele toată noaptea, o săptămînă întreagă, tot anul! De aceea spun că voi veni mîine aici, negreşit, chiar în acest loc şi la aceeaşi oră, fericit de a-mi reaminti măcar de cele ce-au fost azi. Locul acesta a şi început să-mi fie drag. Mai am eu vreo două-trei locuri asemănătoare la Petersburg. O dată m-au podidit chiar lacrimile la această aducere-aminte, exact ca pe dumneata, adineauri... Ce ştiu eu, poate că şi dumneata, cu zece minute în urmă, plîngeai tot din pricina unei amintiri... Te rog să nu mi-o iei în nume de rău, dar m-am lăsat în voia gîndurilor ; poate că aici, în acest loc chiar, ai fost cîndva foarte, foarte fericită...
— Bine, murmură fata, se prea poate să vin mîine aici, tot la ora zece. Văd că nu mai am cum să te împiedic... Uite ce este : mîine trebuie neapărat să fiu aici ; să nu crezi însă cumva că îţi fixez astfel o întîlnire ; nicidecum, să ştii; trebuie să fiu aici pentru mine. Şi, la urma urmei, de ce nu ţi-aş spune-o deschis... n-o să se întîmple nimic dacă vii şi dumneata ; în primul rînd, ca să nu survină iarăşi neplăceri de felul aceleia de astă-seară, dar să lăsăm toate astea la o parte... Pe scurt: aş dori, pur şi simplu, să te văd... ca să-ţi spun... două vorbe... Numai că... dar nu mă vei condamna auzindu-mă vorbind astfel ? Te rog să nu-ţi închipui cumva că dau întîlniri cu atîta uşurinţă... Nici acum n-aş fi admis-o, dacă... dar asta rămîne un secret al meu ! Cu o singură condiţie, însă...
— Primesc ! Spune, spune, te rog, pentru dumneata sînt gata să fac orice... Spune totul, am exclamat în culmea fericirii, poţi conta pe mine : voi fi ascultător, respectuos... mă cunoşti doar...
— Tocmai de aceea, pentru că te cunosc, te şi invit mîine, zise fata rîzînd. Te cunosc perfect. Dar, nu uita : vii numai cu o condiţie (şi să fim înţeleşi — vei respecta întocmai rugămintea mea ; după cum vezi, îţi vorbesc deschis) să nu te îndrăgosteşti de mine... Pentru că aşa ceva nu se poate, crede-mă. Să fim prieteni — da, cu cea mai mare bucurie, uite mîna mea... Dar să nu te îndrăgosteşti, te rog ! Asta nu se poate !
— Ţi-o jur! strigai eu, strîngîndu-i cu ardoare mînuţa întinsă...
— Lasă jurămintele, ştiu că eşti în stare să te aprinzi ca un explozibil. Nu-mi lua în nume de rău că îţi vorbesc astfel. Dacă ai şti... Nici eu n-am pe nimeni cu care să pot schimba cîteva cuvinte sau de la care să cer un sfat. Desigur, nu pe stradă îţi cauţi sfătuitorii, dumneata însă eşti o excepţie. Te cunosc atît de bine, de parcă am fi prieteni de douăzeci de ani... Nu-i aşa că n-o să mă trădezi ?...
— Niciodată ! Ai să te convingi... Nu ştiu însă dacă nu mor pînă mîine... de emoţia aşteptării.
— încearcă să dormi mai adînc. Noapte bună ! Şi ţine minte că eu am şi dat dovadă de încredere în dumneata. Doar ai exclamat adineauri atît de frumos : „Să fi săvîrşit oare, într-adevăr, un păcat atît de mare, numai pentru că un sentiment frăţesc de compătimire m-a îndemnat să vin lîngă dumneata ?" Ai spus-o cu atîta sinceritate, încît mi-ai sugerat ideea că aş putea să mă destăinui dumitale...
— Pentru Dumnezeu, dar cum ? în ce fel ?
— Aşadar, pe mîine ! Să rămînă deocamdată o taină. E şi în avantajul dumitale oarecum ; măcar de departe se va asemăna cu un roman. Poate că îţi spun chiar mîine, deşi tot pe atît e posibil şi să nu-ţi spun... Va trebui să mai stăm de vorbă, să ne cunoaştem şi mai bine...
— O, în ce mă priveşte, o să-ţi povestesc chiar mîine totul despre mine ! Dar ce minune se petrece cu mine, Dumnezeule ? Visez ? Pe ce lume mă aflu ? Te rog, te implor, mai spune-mi o dată : e chiar adevărat că nu eşti nemulţumită, că, spre deosebire de cum ar fi făcut oricare alta, nu te-ai supărat pe mine şi că nu m-ai îndepărtat de Ia bun început ? Numai două clipe, şi m-ai făcut fericit pentru totdeauna. Da ! fericit! Cine ştie, poate că m-ai împăcat cu mine însumi, că mi-ai spulberat îndoielile... Căci am uneori nişte momente... Ei, bine, în sfîrşit, mîine îţi povestesc totul, vej cunoaşte ţoţul, ţqţuL„
— Bine, ne-am înţeles ; aşadar, începi dumneata...
— De abia aştept. >— La revedere !
■— La revedere !
Ne despărţirăm. Transportat în lumea visurilor mele, am rătăcit prin oraş toată noaptea. Nu mă simţeam în stare să mă întorc în bîrlogul meu. Şi am fost atît de fericit... pînă a doua zi!

A DOUA NOAPTE

— Ei, iată că ai ajuns teafăr ! mă întîmpină ea surîzătoare, strîngîndu-mi amîndouă mîinile.
— Sînt aici de două ore. Nici nu-ţi închipui ce-a fost cu mine toată ziua!
— Ştiu, îmi închipui... dar să ne întoarcem la ale noastre. Vrei să-ţi spun de ce am venit ? Doar nu pentru a flecari amîndoi, ca ieri. De-acum încolo trebuie să fim mai înţelepţi. Aseară m-am gîndit mult la toate acestea.
— Dar în ce fel, în ce fel crezi că am putea fi mai înţelepţi ? In ce mă priveşte, sînt gata să fac tot ce-mi spui; crede-mă, însă, că în viaţa mea nu m-am simţit mai înţelept ca acum.

— Adevărat ? Mai întîi, te rog să nu-mi strîngi aşa de tare mîinile, în al doilea rînd, îţi mărturisesc sincer că toată ziua m-am gîndit numai la dumneata.
— Şi la ce concluzie ai ajuns ?
— Am ajuns la concluzia că totul trebuie luat de la început, fiindcă, meditînd bine după despărţirea noastră de aseară, mi-am dat seama că nu te cunosc încă, ba nu te cunosc chiar de loc şi că m-am purtat ieri ca un copil, ca o fetişcană fără minte, iar singura vinovată de tot ce a urmat este inima mea bună, cu alte cuvinte, mi-am făcut din asta şi un titlu de merit, cum se întîmplă mai întotdeauna cînd începem a ne judeca pe noi înşine. Şi, de aceea, ca să-mi îndrept oarecum greşeala, am hotărît să cunosc cît mai amănunţit totul despre dumneata. Şi cum n-am de la cine culege amănunte, nu-mi rămîne decît să te rog să-mi istoriseşti singur, dar fără să-ţi scape nimic, nimic. Ei, vorbeşte-mi, dar, ce fel de om eşti ? începe mai repede, hai, spune-mi istoria vieţii dumitale.
— Istoria vieţii mele ? strigai eu speriat. Istoria vieţii ?... Dar cine ţi-a spus că viaţa mea ar avea o istorie... Eu n-am nici o istorie...
— Atunci, cum ai putut să trăieşti, dacă n-ai şi dumneata o istorie a dumitale ? întrebă ea surîzînd.
—• Uite aşa, absolut fără nici un fel de istorie ! Am trăit, adică, aşa, cum s-ar spune la noi, de unul singur, absolut singur — sin-gur-cuc — înţelegi cum vine asta, să trăieşti singur ?
— Cum aşa, singur ? Fără să vezi chip de om, absolut pe nimeni, niciodată ?
— Ba da, de văzut, văd eu, cu toate acestea, sînt un însingurat.
— Cum ? Dumneata nu stai de vorbă niciodată cu nimeni ?
— într-un anumit fel, cu nimeni, aş putea spune.
■— Dar ce soi de făptură eşti ? Lămureşte-mă, te rog ! Dar ia ;stai, mi se pare că încep să înţeleg ! Cred că ai, ca şi mine, o bunică. A mea este oarbă şi, de cînd mă ştiu, nu mă lasă să ies nicăieri, îneît aproape că m-am dezobişnuit să vorbesc. Iar cînd cu vreo doi ani în urmă, am făcut o ştrengărie, văzînd că nu mă poate ţine în frîu, m-a chemat lîngă ea şi mi-a prins cu un bold rochia de-a ei, aşa că de atunci stăm astfel agăţate una de alta zile întregi ; bunica, deşi oarbă, împleteşte la ciorap ; iar eu, aşezată lîngă dînsa, ori cos ceva, ori îi citesc vreo carte cu glas tare ; ţi se va părea foarte ciudat, poate, dar uite ! aşa îmi petrec viaţa de doi ani de zile, agăţată de poala bunicii...
— O, Dumnezeule, ce nenorocire ! Dar eu, eu n-am o astfel de bunică.
— Păi, dacă nu ai o bunică, atunci cum poţi sta tot timpul acasă ?...
— Va să zică, vrei cu tot dinadinsul să ştii ce fel de om sînt eu ?
— Exact! Asta vreau să ştiu !
— In sensul cel mai strict al cuvîntului ?
— în sensul cel mai strict al cuvîntului!
— Fie, dacă-i aşa ! Poftim : eu sînt un tip.
— Tip, tip ! ce fel de tip ? strigă fata, izbucnind apoi într-un hohot de rîs, de parcă un an întreg nu mai avusese prilejul să rîdă. Ştii că ai haz, mă amuzi grozav \ Ia să ne aşezăm pe banca asta. Pe aici nu prea umblă lumea şi n-arc cine să ne audă, aşa că nu mai sta pe gînduri şi începe odată a-mi spune povestea vieţii dumitale, pentru că n-ai ş| mă convingi niciodată că viaţa dumitale
nu are o istorie ; nu ştiu de ce vrei să mi-o tăinuieşti. In primul rînd, ce-i aia tip ?
— Tip ? Tip înseamnă un ins original, un om cam... ridicol! i-am răspuns izbucnind într-o explozie de hohote, molipsit de rîsul ei copilăresc. O fire de o anumită structură... Spune-mi, ştii ce este un visător ?
— Un visător ? Ei asta-i acum, cum să nu ştiu, cînd eu însămi sînt o visătoare. Uneori, stînd lîngă bunica, cîte şi mai cîte nu-ţi vin în minte, te şi miri de unde ! Şi, pe nesimţite, te laşi furată de gînduri, începi să visezi şi pluteşti aşa, pe aripile închipuirii, ca să ajungi uneori să te măriţi cu un prinţ chinez... Cîteodată e şi bine să visezi! Deşi... poate că greşesc, cine ştie ! Mai ales cînd ai şi fără asta la ce să te gîndeşti, adăugă fata, de astă dată cu un aer destul de grav.
— Admirabil! De vreme ce erai pe punctul de a te mărita cu un prinţ chinez, sînt sigur că mă vei înţelege perfect. Aşadar, încep... Dar ascultă : nici nu-ţi cunosc încă numele, cum te cheamă ?
— In sfîrşit! Bine că ţi-ai adus aminte !
■— Dumnezeule ! nici prin gînd nu mi-a trecut, mă simţeam bine şi aşa...
•— Mă cheamă... Nastenka.
— Nastenka ! Numai atît ? •
— Atît ! Ţi se pare puţin, om nesăţios ce eşti !
— Să mi se pară puţin ? Dimpotrivă, mult, mult, foarte mult, Nastenka, suflet fermecător de bun ce eşti, dacă de la început eşti pentru mine doar Nastenka !
— Cred şi eu ! Aşadar...
— Ascultă dar, Nastenka, ce poveste nostimă vreau să-ţi spun. M-am aşezat lîngă ea, am arborat un aer grav, de pedant, şi
am început ca din carte :
— Există, Nastenka — poate n-ai ştiut pînă acum — există în Petersburg nişte fundături destul de stranii. Pe-acolo parcă nu-şi strecoară suliţele de aur acelaşi soare care se revarsă luminos peste toţi oamenii oraşului, ci-şi

împrăştie privirea un altfel de soare, un soare poruncit parcă anume pentru ungherele de care-ţi vorbesc, şi învăluie totul într-o altfel de lumină, aparte. Prin ungherele astea, Nastenka dragă, musteşte parcă o altă viaţă, cu totul diferită de cea care clocoteşte în jurul nostru, o viaţă cum ar putea fi numai undeva într-o ţară neştiută, de peste mări şi ţări, şi nu la noi, nu în vremea noastră atît de cumpănită, mult prea serioasă şi cumpănită. Ei bine, viaţa aceasta e un amestec de ceva pur fantastic,
ceva înflăcărat şi ideal, dar totodată (vai, Nastenka !) de ceva foarte-foarte prozaic, plat şi banal, ca să nu spun de-a dreptul trivial.
— Uf, Doamne ! ce mai introducere ! îmi închipui ce-mi va fi dat să aud de aci încolo !
— Ai să auzi, dragă Nastenka, (cred că nu voi obosi niciodată să-ţi spun Nastenka !) ai să afli că în acele unghere îşi duc existenţa nişte oameni ciudaţi — visătorii. Visătorul — dacă e să găsim o definiţie mai cuprinzătoare — nu este propriu-zis om, ci, cum să spun, un fel de fiinţă hibridă. In general, el se aciuiază undeva, într-un ungher izolat, de parcă s-ar ascunde acolo şi de lumina zilei, iar o dată instalat astfel, e tot aşa de nedezlipit de bîrlogul său ca şi un melc, sau semănînd cel puţin în această privinţă cu acel interesant soi de vietate care este şi făptură, şi casă la un loc, şi care se numeşte broască ţestoasă. De ce crezi că se complace atît de mult între cei patru pereţi, zugrăviţi negreşit în verde, înnegriţi de funingine, de fumul de ţigară şi din care răzbate o dezolantă tristeţe ? De ce oare acest individ ridicol, atunci cînd vine să-l viziteze careva dintre rarii lui cunoscuţi (şi să luăm aminte că, pînă la urmă, toţi cunoscuţii îl părăsesc), de ce huhurezul acesta îşi în-tîmpină musafirul cu atîta jenă, schimbînd feţe-feţe, de ce se zăpăceşte de parcă cu cîteva clipe înainte între cei patru pereţi ai lui ar fi făptuit vreo crimă, parcă ar fi fabricat bani falşi, ori ar fi comis niscai versuleţe, ca să le trimită la o revistă cu o scrisoare anonimă alături, o scrisoare în care să arate că — adevăratul autor fiind mort — el, ca prieten, a socotit de-a sa datorie sacră să încredinţeze tiparului stihurile celui dispărut ? De ce, spune-mi, dragă Nastenka, între cei doi oameni, gazda şi vizitatorul, nu se poate înfiripa nici o conversaţie ? De ce nici rîsul, şi nici o vorbă de duh nu-şi ia zborul de pe buzele prietenului picat pe neaşteptate şl nedumerit, căruia, în alte ocazii, nu-i displac nici rîsul, nici vorbele cu haz ori discuţiile despre sexul frumos şi despre felurite alte subiecte plăcute ? De ce, oare, în fine, chiar şi acest musafir, probabil o cunoştinţă recentă, care vine pentru prima oară în vizită ■— fiindcă a doua oară cu siguranţă n-o să mai calce pe-acolo — de ce el însuşi se fîstîceşte în aşa hal, îşi pierde şirul vorbelor şi cîteodată înmărmureşte — cu toate că altminteri este foarte spiritual (presupunînd că nu este lipsit de asemenea însuşiri), de ce i se întîmplă toate acestea numai privind la figura întoarsă pe dos a gazdei, care la rîndul său, a reuşit să se piardă cu totul, să se încurce cu desăvîrşire, după atîtea sforţări uriaşe şi
19
zadarnice de a sparge gheaţa şi a încropi o conversaţie cît de cit mai atractivă, ori de a arăta, la rîndul său, că nu e străin de bunele maniere ale lumii mondene, pălăvrăgind, bunăoară, despre farmecele sexului frumos, pentru ca măcar printr-un astfel de şiretlic să-i fie pe plac bietului om, nimerit din greşeală în vizită acolo unde nu îi era locul ? De ce, la un moment dat, oaspetele pune brusc mîna pe pălărie şi se retrage în mare grabă, prefăcîndu-se că şi-a amintit chiar atunci de o chestiune foarte urgentă — cu totul imaginară, inventată pe loc ca pretext — îşi sloboade, cu chiu, cu vai mîna din stăruitoarea strînsoare a mîinilor gazdei, care, în felul acesta, caută să-şi arate regretul, încearcă să remedieze iremediabilul, să recîştige ce a pierdut ? De ce prietenul plecat atît de grăbit şi atît de preocupat, depărtîndu-se de uşa închisă în urma lui, izbucneşte deodată în hohote de rîs, jurîndu-şi în gînd să nu mai calce niciodată pragul acestui om ciudat, deşi bietul om ciudat nu-i în fond decît un tînăr foarte cumsecade ; şi, totodată, nu-şi poate refuza nicicum imaginaţiei un capriciu nevinovat : de a compara, măcar pe departe, mutra recentului său interlocutor cu înfăţişarea unui pisoi nepricopsit, care după ce-a fost capturat mişeleşte de cîţiva copii ştrengari, smucit din mînă în mînă, izbit şi tăvălit, se refugiază, speriat şi zăpăcit de zarva din jurul său, sub un scaun, unde mult timp după aceea, cu toată liniştea din casă, simte nevoia să se zbîrlească, să mîrîie şi să pufnească, spălîndu şi cu amîndouă lăbuţele botişorul lovit, iar apoi să arunce priviri duşmănoase naturii, vieţii şi .chiar bucăţii gustoase rămase de la prîn-zul stăpînilor, pe care o menajeră miloasă o păstrează pentru el ? ■— Ascultă-mă, întrerupse Nastenka, care mă ascultase pînă atunci cu ochii uimiţi şi guriţa deschisă, te rog să mă crezi că nu pricep de loc de ce s-au întîmplat toate cîte mi le-ai înşirat, şi nici nu ştiu de ce-mi propui avalanşa aceasta de întrebări pe cît de stranii, pe atît de hazlii ; sînt însă convinsă că toate astea te privesc direct şi ţi s-au întîmplat chiar dumitale.
-— Exact, am răspuns eu cu aerul cel mai serios din lume.
— Ei bine, dacă-i aşa, te ascult mai departe, îmi spuse Nastenka, fiindcă ţin foarte mult să ştiu cum se va sfîrşi povestea.
— Vrei să ştii, Nastenka, ce făcea în ungherul său eroul nostru sau, mai bine zis, ce făceam eu, pentru că eroul întregii istorisiri sînt eu, propria şi modesta mea persoană ; vfei să ştii, bineînţeles, din ce pricină m-a răscolit, de ce nu mi-am mai revenit o zi întreagă în fire, după neaşteptata vizită a acelui prieten ? Te interesează apoi motivul pentru care am fost atît de surprins, de m-am
20
făcut roşu ca racul, cînd mi s-a deschis uşa camerei ? Doreşti să afli, desigur, de ce anume n-am ştiut să primesc aşa cum se cuvine un musafir şi, sub povara obligaţiilor mele de pspitalitate, să mă prăbuşesc neputincios, acoperit de ruşine ?

— Ei da, da ; fireşte că da ! răspunse Nastenka. Am însă o rugăminte : ştii să povesteşti admirabil, dar nu s-ar putea totuşi să foloseşti un limbaj mai puţin frumos, ca să nu pară că vorbeşti aşa... ca din carte !
— Nastenka ! am rostit eu cu vocea gravă şi severă, abia stă-pînindu-mi rîsul, dragă Nastenka, ştiu că povestesc frumos, dar altfel nu pot, iartă-mă. Acum, draga mea Nastenka, mă simt aidoma spiritului regelui Solomon, care a stat o mie de ani într-un ulcior, sub şapte peceţi, dar de pe care, în sfîrşit, s-au ridicat, una cîte una, cele şapte peceţi. Acum, scumpa mea Nastenka, cînd ne-am reîntîlnit după o despărţire atît de lungă — căci eu te cunosc de mult, fiindcă de mult căutam pe cineva şi cel mai bun semn că tocmai pe dumneata te căutam e că ne-a fost sortit să ne întîlnim... în mintea mea s-au deschis o mie de supape şi trebuie să mă revărs printr-un şuvoi de cuvinte, căci altfel mă înăbuş. Aşadar, te rog să nu mă întrerupi, Nastenka, ci să mă asculţi cu răbdare, cuminte, căci altfel nu mai spun nimic.
— Nu, nu, nu ! asta în nici im caz ! te rog să continui. Nu mai scot nici o vorbă.
— Aşadar, există o oră din zi, buna mea prietenă Nastenka, o oră care mă încîntă cel mai mult. E ora la care, de obicei, se încheie aproape toate grijile mari, îndatoririle de serviciu şi toate obligaţiile zilei şi cînd toţi se grăbesc spre casele lor, pentru a lua prînzul şi a se odihni, iar în drum spre casă scornesc tot felul de îndeletniciri vesele pentru seara ori noaptea care urmează, adică pentru restul timpului disponibil. La ora aceea şi eroul nostru — pentru că, permite-mi, Nastenka, să povestesc la modul impersonal, întrucît m-aş simţi tare stînjenit s-o fac la persoana întîi •— la ora aceea şi eroul nostru, ziceam, care, şi el, ca mulţi alţii, avea o ocupaţie, păşeşte în urma altora. Pe faţa lui palidă, puţin obosită, rătăcesc licăririle unei desfătări ciudate. Priveşte emoţionat vîlvoa-rea crepusculară care se stinge lent pe cerul rece al Petersburgului. Cînd spun priveşte, greşesc ; cuvîntul priveşte este prea puţin potrivit, mai curînd aş zice contemplă, cu un aer puţin absent, cu expresia omului cam obosit sau ale cărui gînduri sînt atrase de altceva, mai interesant, care nu-i îngăduie decît în treacăt şi aproape involuntar să cuprindă în disponibilităţile lui de timp lumea încon-

jurătoare. Este mulţumit de a fi scăpat pînă a doua zi de plictiseala *treburilor cotidiene* şi se bucură ca un şcolar scutit de a mai întîrzia la pupitru, spre a se reîntoarce la jocurile dragi şi ştrengă-riile care îl aşteaptă. Dacă l-ai privi cu oarecare discreţie în acest moment, dragă Nastenka, ai observa numaidecît că firicelul său de bucurie strecurase prin nervii lui slabi şi prin liniştea bolnăvicioasei sale fantezii ceva plăcut şi înviorător. Iată-l preocupat de ceva... Crezi că se gîndeşte la masa ce-l aşteaptă ? Sau cum îşi va petrece seara ? La cine se uită oare ? Nu cumva la domnul acela cu ţinută impozantă care a salutat-o atît de ceremonios pe doamna din luxosul cupeu cu cai sprinteni, ce-a trecut adineauri pe lîngă el ? Nu, Nastenka, nu-i pasă lui acum de toate aceste nimicuri! Acum se simte bogat, pentru că îşi are viaţa lui *cu totul aparte!* E atît de bogat dintr-o dată, încît şi ultima rază a asfinţitului de soare nu în zadar i-a strălucit cu atîta sprintenă veselie pe faţă, stîrnind în inima lui înfierbîntată un roi întreg de impresii. Abia dacă mai ia în seamă drumul, de-a lungul căruia altădată cele mai mărunte lucruri puteau să-l uimească. Acum, „zeiţa fanteziei" (dacă l-.ai citit pe Jukovski, dragă Nastenka) a ţesut, cu mîna-i capricioasă, urzeală de aur şi a prins a-i desfăşura prin faţa ochilor horbote măiestrite dintr-o altfel de viaţă, cu totul bizară, ba poate — cine ştie ? — l-a săltat cu miraculo-isele-i puteri de pe acest splendid trotuar de granit, pe care merge spre casă, într-al şaptelea cer de cleştar. încearcă să-l opreşti, întrebîndu-l pe neaşteptate : unde se află, pe ce străzi a trecut ? şi nu-şi va aminti nimic — nici pe unde a mers, nici unde se află acum, ci, roşindu-se de ciudă, va bîigui mai mult ca sigur ceva pentru salvarea aparenţelor. Vei pricepe, prin urmare, de ce a tresărit atît de tare, încît doar că n-a ţipat, privind cu sfială de jur împrejur, cînd o bătrînică foarte venerabilă l-a oprit politicoasă în mijlocul trotuarului, să-l întrebe de-o stradă pe care n-o mai nimerea. Incruntîndu-se supărat, el porneşte apoi mai departe, fără să observe zîmbetele cîte unui trecător întîlnit, care se opreşte din drum uitîndu-se după el, ori pe fetiţa aceea care s-a ferit cu teamă dinaintea lui, făcîndu-i loc să treacă, ca imediat după aceea să izbucnească într-un rîs zglobiu, uitîndu-se cu ochi mari de copil în ochii lui visători şi urmărindu-i gesticulaţia. Şi tot aceeaşi zeiţă a fanteziei, din zborul ei sprinţar, a adunat în acelaşi năvod vrăjit şi pe bătrînică, şi pe trecătorii curioşi, şi pe fetiţa numai bucle şi zîmbet, şi pe barcagiii care cinau în bărcile lor ce împînzesc Fontanka (să presupunem că tocmai pe acolo trece eroul nostru) ; i-a prins şăgalnic pe toţi şi totul în ghergheful ei, ca

pe nişte muşte în păienjeniş — şi, cu întreg tezaurul acesta, visătorul nostru a pătruns în vizuina sa tihnită, s-a aşezat la masă, a prînzit şi nu s-a trezit din reverie decît după ce îngîndurata şi veşnic posaca Matriona, care îl servea, strînsese totul de pe masă şi-i întinsese pipa ; abia atunci s-a trezit, dumerindu-se-mirat că luase masa, deşi habar n-avea cînd şi cum se întîmplase asta. De mult se strecurase în odaie întunericul; de mult sufletul lui vîslea pustiu şi trist ; o împărăţie întreagă de închipuiri se năruia în jur, dispărea fără urmă, fără zgomot, ca un vis din care el însuşi nu-şi mai amintea nimic. Dar iată că o senzaţie vagă face să i se strîngă şi să-i palpite uşor inima ; ceva ispititor, ca o nouă dorinţă, îi răvăşeşte şi-i tulbură închipuirea, strîngînd acolo un roi întreg de fantome necunoscute încă. In odăiţa lui domneşte liniştea, singurătatea, şi o lene dezmierdătoare îi încîntă imaginaţia ; ea se aprinde uşor, dă puţin cîte puţin în clocot, întocmai ca apa din ceainicul bătrînei Matriona, care deretică nepăsătoare alături, în bucătărie, pregătindu-şi, ca de obicei, cafeaua. Iată, paşii închipuirii taie încetul cu încetul drum prin neliniştile lui şi cartea luată din raft, la întîmplare şi fără scop, alunecă din mîinile visătorului nostru, mai înainte ca el să fi ajuns cu lectura măcar la a treia pagină. Şi iarăşi fantezia e avidă,

căutătoare, şi iarăşi în gîndurile lui apare o lume nouă, cu o altă viaţă, încărcată de farmec, îi împresoară inima cu planuri din ce în ce mai strălucitoare. Un nou vis — o nouă fericire ! O nouă doză de rafinată şi voluptoasă otravă ! Ce-i pasă lui de viaţa reală, de viaţa noastră ! După înşelătoarea sa părere, noi — eu şi cu dumneata, Nastenka — trăim într-o molatecă lenevie, mult prea lent, cuprinşi parcă de inerţie ! După credinţa sa, noi toţi sîntem atît de nemulţumiţi de soarta noastră, încît ni-e silă de viaţă ! Şi, într-adevăr, priveşte, priveşte realitatea din jurul nostru : totul pare la prima vedere rece, mohorît şi atît de sumbru... „Sărmanii !" ne compătimeşte în gînd visătorul meu. Şi nici nu e de mirare că-l încearcă asemenea gînduri. Pe cîtă vreme, mută-ţi ochii către aceste fantome vrăjite, care se adună cu atîtea drăgălăşenii şi capricii, de pretutindeni, puzderie sub fruntea lui, ca într-un tablou răpitor, plin de însufleţire, unde pe primul plan, primul personaj, desigur, este chiar el însuşi, visătorul nostru, preţioasa-i persoană. Observă ce varietate de întîmplări, ce roi nesfîrşit de visuri ameţitoare ! Mă vei întreba, poate, la ce visează ? Dar ce rost ar avea o asemenea întrebare ? Visează la toate... la menirea poetului necunoscut, încununat mai tîrziu de lauri; la prietenia cu Hoff-

inann[3], la noaptea sfîntuîui Bartolomeu ; la Diana Vernon[i], la rolul eroic al lui Ivan Vasilievici cel Groaznic în cucerirea banatului tătărăsc al Kazanului ; la Clara Mowbray ; la Eufia Dens ; la Soborul prelaţilor care l-au judecat pe Jan Hus ; la răscoala morţilor din *Rohert*[5] (îţi aminteşti muzica, are un iz de cimitir !) ; la *Minna*[6] şi *Brenda;* la lupta de la Berezina[7] ; la lectura acelui poem din casa contesei V D[8] ; la Danton ; *Cleopatra e i suoi amanţi*[9], la căsuţa din Kolomna[10] ; la un cămin al său, alături de o fiinţă dragă, care, într-o seară de iarnă, deschizînd gurița şi ochişorii, să-l asculte, aşa cum mă asculţi dumneata acum pe mine, o ! îngeraşul meu... Nu, Nastenka, ce-i pasă lui ? Cufundat într-o mreajă de leneşe voluptăţi, nu-i pasă de loc de acea viaţă după care noi tînjim atîta. O astfel de viaţă i se pare săracă, meschină, neprevăzînd că-i poate veni şi lui odată sorocul, ceasul nefast cînd — pentru o singură zi din această viaţă, jalnică şi meschină — să-şi dăruiască toţi anii săi fantastici, ba chiar să-i dăruiască nu pentru vreo bucurie şi nici pentru fericire, ci dintr-o istovitoare sfîrşeală, în ceasul acela de tristeţe, de regret şi de nemărginită amărăciune, cînd nu va mai sta să aleagă. Dar atîta timp cît n-a sosit încă momentul acela cumplit, el nu doreşte nimic, pentru că este mai presus de dorinţi, pentru că musteşte de toate primăverile, pentru eă soarbe mereu din preaplinul propriei sale fiinţe, pentru că el însuşi este meşterul-faur al vieţii sale, pe care o creează singur, clipă cu clipă, şi mereu în alte forme, după vrerea inimii şi bunul său plac. Şi doar, atît de lesne, atît de firesc se înfiripă în el această lume de basm, o lume a fanteziei! Parcă nici n-ar fi vorba de nişte năluciri! Şi, zău, uneori este gata să creadă că viaţa aceasta de fantome nu-i o simplă surescitare a cine ştie cărui simţ înaripat, că nu-i doar un miraj, doar o biată amăgire a imaginaţiei exaltate, ci că toate există aievea, sînt reale, palpabile, vii! De ce atunci, spune-mi, Nastenka, de ce totuşi atunci, în asemenea clipe, i se taie respiraţia ? De ce dintr-o dată, ca prin farmec, ca printr-un tainic joc al hazardului, pulsul începe să-i bată mai repede, din ochii visătorului ţîşnesc lacrimi, obrajii lui palizi, umeziţi de plîns se aprind, şi toată fiinţa i se umple de o năvalnică bucurie ? De ce oare nopţi întregi de nesomn se scurg ca o clipă, scăldate într-o bucurie şi o fericire de nesecat, iar cînd zorile trandafirii îşi trimit primele raze, revărsîndu-se în odaia sumbră şi învăluind-o cu draperii fantastice de lumină îndoielnică, cum se întîmplă la noi la Petersburg, visătorul nostru vlăguit, stors de puteri, se aruncă în pat şi adoarme în voia spiritului său bol-

nâv, zguduit de extaz, cii un fel de durere copleşitor de dulce în inimă. Da, Nastenka, te laşi amăgit şi tu, bănuind fără să vrei că sufletul îi e tulburat de o pasiune adevărată, reală, că în imaterialele, etericele lui visări există ceva viu, ceva palpabil! Şi de fapt, ce amăgire ! Căci iată, de pildă, în inima lui s-a revărsat, ca un năvalnic torent al fericirii, dragostea, cu dulcile ei chinuri... E de ajuns să-l priveşti, ca să nu mai ai nici o îndoială. Vei crede, oare, dragă Nastenka, privindu-l, că el n-a cunoscut-o niciodată pe iubita visurilor sale fantastice ? Socoti oare cu putinţă ca el să n-o fi văzut decît acolo, în ademenitoarele sale himere, ca o astfel de pasiune să fi avut întruchipare numai în vis ? Oare nu este adevărat că ei au trecut braţ la braţ, de-a lungul atîtor ani ai primei lor tinereţi, prin străzi şi anotimpuri — singuri, în doi, nepăsători faţă de lumea întreagă şi împletindu-şi fiecare universul său propriu, propria sa viaţă cu viaţa celuilalt ? Şi n-a fost oare ea aceea care, în ceasul tîrziu al despărţirii, stătea la pieptul lui, plîngînd cu hohote şi tînguindu-se fără să mai ştie nici de vijelia dezlănţuită sub catapeteasma mohorîtă a cerului, nici de vîntul care smulgea, ducînd cu el, lacrimile de pe genele ei negre ? Să fi fost oare toate acelea numai vis ? Şi parcul plin de melancolie, în paragină şi părăsire, cu aleile năpădite de muşchi, adîncit în singurătate, mohorît, pe unde atît de des se plimbaseră împreună, speraseră şi iubiseră atît de mult, „atît de mult şi atît de duios" ! ? Să fi fost oare numai vis şi acea stranie casă bătrînească, retrasă, în care a trăit ea singuratică, închisă în sine, atîta vreme, alături de un soţ bătrîn şi ursuz, veşnic tăcut şi veninos, care pe ei, îndrăgostiţii — sfielnici ca nişte copii, as-cunzîndu-şi cu teamă şi tristeţe iubirea unul faţă de celălalt — îi înspăimînta ? Şi cît de neprihănită, cît de pură le era dragostea, cît se frămîntau, de cîtă spaimă le erau bîntuite inimile faţă de (se înţelege de la sine, Nastenka !), faţă de răutatea oamenilor. Şi, Dumnezeule, oare nu era ea fiinţa aceea pe care a întîlnit-o mai tîrziu, departe de ţărmurile patriei, sub cer străin, un cer meridional, fierbinte, în acel minunat oraş etern, sub policandrele strălucitoare ale unui bal, cînd sunetele muzicii se revărsau prin palatul (era, negreşit, un *palazzo* !) incendiat de lumină, în balconul umbrit de mirt şi trandafiri, unde dînsa — recunoscîndu-l — şi-a scos cu atîta grabă masca, şoptindu-i: „Sînt liberă" şi tremurînd, sfîşiată de hohotele plînsului, i s-a aruncat în braţe, şi amîndoi, cuprinşi de extaz, îmbrăţişîndu-se, au uitat într-o clipită şi amărăciunile, şi despărţirea, şi chinurile, şi mohorîtă căsuţă de odinioară, şi pe

bătrînul ei soţ, şi parcul cel posomorit din îndepărtata lor patrie, şi banca de pe care —• cu o ultimă sărutare pătimaşă —• ea se smulsese altădată din braţele lui încremenite într-o desperată chemare ?... O, cred, dragă Nastenka, că vei fi de acord şi dumneata că e atît de firesc să te tulburi, să-ţi pierzi cumpătul şi să te roşeşti pînă-n vîrful urechilor, ca un şcolar care de abia şi-a ascuns în fundul buzunarului un măr furat din grădina vecinului, cînd se iveşte deodată un vlăjgan oarecare, unul voinic, înalt, glumeţ şi flecar — ca prietenul nepoftit de aseară

— care cască larg uşa şi strigă aşa, ca din senin : „Frăţioare, am sosit în clipa asta din Pavlovsk!" Doamne, Doamne! Bătrînul conte şi-a dat duhul şi-ncepe o fericire de nedescris, iar aici, poftim, dumnealui a sosit din Pavlovsk !

După ce am rostit patetica mea peroraţie, am tăcut la fel de patetic. Nu uit nici azi că în momentul acela doream nespus, bi-ruindu-mă pe mine însumi, să izbucnesc într-un hohot de rîs, răsunător, pentru că simţeam cum undeva, în tainiţele adinei ale sufletului, începea să mă ispitească acel diavol vrăjmaş, drăcuşorul neastîmpărat al închipuirii, simţeam cum mi se pune un nod în gît, îmi tremură bărbia, iar ochii mi se umezesc din ce în ce mai mult... Mă aşteptam că Nastenka, rotunjindu-şi ochişorii ei cuminţi, după ce m-a ascultat, va izbucni într-o cascadă veselă de rîsete copilăreşti şi parcă-mi părea rău că am întins prea mult coarda, destăinuindu-i fără rost taina vieţii care de mult îmi rodea inima, răscolind-o năprasnic ; de aceea şi vorbeam ca din carte, pentru că-mi pregătisem de mult propriul meu verdict, iar acum nu m-am putut reţine să nu-l rostesc tare în auzul ei, să mă destăinuiesc fără a spera cel puţin că voi fi înţeles ; spre mirarea mea, însă, fata nu spunea nimic, iar după un răstimp mi-a strîns încetişor mîna şi, cu un fel de compătimire timidă, m-a întrebat :

— Să fie adevărat că toată viaţa ţi-ai trăit-o aşa cum mi-ai povestit ?

— Toată viaţa, Nastenka, toată viaţa, şi mi se pare că aşa o voi sfîrşi!

— Nu, asta nu se poate ! se nelinişti ea. Aşa ceva nu se va întîmpla ! Altminteri, ar însemna ca şi eu să-mi petrec restul vieţii prinsă de poala bunicii. O, dar ştii că nu e de loc bine să trăieşti aşa ?

— Ştiu, Nastenka, ştiu ! am exclamat, nemaiputîndu-mi reţine simţămintele. Ba ştiu mai mult decît atît — că mi-am pierdut zadarnic cei mai frumoşi ani ai mei! Acum ştiu asta şi sufăr şi mai dureros pentru că însuşi Dumnezeu mi te-a scos în cale, îngerul meu bun, ca să mi-o spui şi să mi-o dovedeşti. Acum, cînd stau lîngă dumneata şi-ţi vorbesc, mă cuprinde şi groaza la gîndul viitorului, pentru că în viitor mă aşteaptă din nou singurătatea, din nou aceeaşi viaţă mucegăită, inutilă. La ce-am să mai pot visa de azi înainte, după ce în realitate, lîngă dumneata, am cunoscut clipe atît de fericite ! Dumnezeu să te binecuvînteze, copilită scumpă, că nu m-ai alungat de la început şi că acum pot spune că am trăit măcar două seri din viaţa mea aşa cum mi le-am închipuit în vis !

— Ah, nu, nu ! strigă Nastenka şi o podidiră lacrimile, nu se mai poate repeta ceea ce a fost pînă acum ; nu ne vom despărţi chiar aşa 1 Ce vorbă-i asta : două seri!

— O, Nastenka, Nastenka ! dacă ai şti pentru cîtă vreme m-ai împăcat cu mine însumi ! îţi poţi imagina că de aci încolo nu mă voi mai gîndi cu atîta silă la mine, ca-n alte daţi ? înţelegi că, de azi înainte, mi se pare posibil să nu mă mai tortureze ideea că am făcut din viaţa mea o crimă şi un păcat, căci ce altceva este o astfel de viaţă decît o crimă şi un păcat ? Şi să nu crezi că am exagerat, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-ţi treacă prin minte aşa ceva, Nastenka ! Pentru că mă simt cuprins cîteodată de o tristeţe, de o melancolie atît de sfîşietoare !... Pentru că, în acele momente, încep să cred că niciodată nu voi mai fi în stare să trăiesc o viaţă adevărată, că am pierdut de mult orice măsură, orice senzaţie a concretului, că nu mai am simţul realităţii ; pentru că, în sfîrşit, m-am blestemat de atîtea ori eu însumi, pentru că, după nopţile mele fantastice, îmi revin la momentele de luciditate, care sînt ucigătoare. Auzi cum în jurul tău hăuie şi se frămîntă în vîrtejul vieţii mulţimea uriaşă de fiinţe vii ; o auzi, o vezi; te uiţi cum trăiesc oamenii, cum trăiesc aievea ; vezi că viaţa pentru ei nu este oprită, nu se va spulbera ca visul tău, ca o nălucă oarecare, că viaţa lor se reînnoieşte mereu, e mereu tînără şi nici o singură oră de-a ei nu se aseamănă cu alta ; în timp ce atît de tristă, atît de monotonă, monotonă pînă la banalitate, este sperioasa fantezie, sclava umbrei, a ideii, sclava primului nor care va acoperi soarele şi va strînge dureros inima adevăratului pe-tersburghez atît de îndrăgostit de soare — iar în durerile acelea, ce fantezie mai poţi căuta ? O simţi cum oboseşte, cum într-o veşnică încordare această *nesecată* fantezie se mistuie ; pentru că te

maturizezi, îţi depăşeşti idealurile de pînă atunci, supravieţuindu-le; ele se prefac în pulbere şi ţăndări, iar dacă tu n-ai o altă viaţă, atunci trebuie s-o reclădeşti pe cea dintîi din aceleaşi hîrburi. Dar, pe de altă parte, sufletul cere şi vrea mereu altceva ! Şi în zadar mai scurmă visătorul, ca în cenuşă, în visurile lui vechi, căutînd sub maldărele de scrum o cît de mică scînteioară, ca să aţîţe din nou focul la care să-şi încălzească inima răcită şi acolo, în adîncu-rile inimii, să învie iarăşi tot ce-i fusese atît de drag mai înainte, tot ce înduioşa sufletul, înfierbînta sîngele, smulgea lacrimi din ochi şi amăgea, dar amăgea cu atîta plenitudine ! Ştii dumneata, oare, Nastenka, pînă unde am ajuns ? Ştii că mă aflu în situaţia de a sărbători aniversarea tuturor trăirilor mele imaginare, a ceea ce mi-a fost cîndva atît de drag, dar n-a existat, de fapt, niciodată

— pentru că aici e vorba de sărbătorirea aceloraşi reverii serbede şi sterile, urzite din umbre şi păreri — şi sînt nevoit s-o fac, pentru că nu mai am nici măcar asemenea visări deşarte, iar pe cele de altădată n-am eu ce să le birui, să le extirpez — pentru că şi visurile pot fi biruite ! înţelegi oare că îmi mai place şi acum să trec din cînd în cînd prin locurile pe unde cîndva îmi închipuiam, în felul meu, că-s fericit ; că simt o mare ispită să-mi urzesc viaţa de azi după amintirile trecutului, care niciodată nu se mai întoarce şi că deseori, fără nici un rost, abătut şi trist, hoinăresc pe străzile şi prin fundăturile Petersburgului ca o umbră, fără nici un ţel. Şi-n definitiv, ce amintiri ! Iată, de pildă, mă pomenesc amintin-du-mi, că acum un an, cam tot pe timpul ăsta, tot la ora asta şi tot pe acest trotuar, mă plimbam în sus şi în jos, la fel de singuratic şi de abătut ca acum ! Şi-ţi răsare în gînd că şi pe atunci

visarea aducea cu ea tristeţe, că deşi nici mai înainte sufletului nu-i era din cale-afară de bine, simţi totuşi că trăiai parcă mai uşor şi mai liniştit, că lipseau gîndurile negre care au pus stăpî-nire pe tine acum, nu erau aceste mustrări de conştiinţă, atît de chinuitoare, de tenebroase, şi care te urmăresc zi şi noapte. Şi te întrebi : unde au dispărut visurile ? Şi, clătinînd din cap, îţi răspunzi altceva : vai, cum zboară anii! Şi iar te întrebi : dar cu anii tăi ce-ai făcut ? Unde ţi-ai înmormîntat vîrsta cea mai frumoasă ? Ai trăit, nu ai trăit ? Ia seama, îţi şopteşti singur, observă cum peste lume se lasă frigul. Vor mai trece încă ani şi ani, şi după ei va veni singurătatea cu chipul ursuz şi schimonosit, apoi

— în cîrji — se va ivi tremurătoarea bătrîneţe şi după acestea — amărăciunea, tristeţea. Va păli puţin cîte puţin lumea îneîn-

tătoarelor tale fantasme, se vor ofili visurile tale şi se vor scutură ca frunzele galbene de pe copaci... O, Nastenka ! O... cît de co-| pleşitoare e durerea de-a rămîne singur, singur-cuc, fără să ai ce ■ regreta măcar... pentru că tot ce-ai pierdut n-a însemnat nimic, nimic decît un zero stupid şi gol, decît un vis !

— Destul, nu-mi mai răscoli sufletul ! mă rugă fata, ştergîn-• du-şi o lacrimă prelinsă printre pleoape. De aci înainte vom fi mereu împreună ! Orice s-ar întîmpla cu mine de azi încolo, nu ne vom despărţi niciodată. Ascultă şi ia aminte. Sînt o fată simplă, ; am învăţat puţin, cu toate că bunica îmi luase profesor ; dar deşi sînt simplă, crede-mă, te înţeleg, înţeleg tot ce mi-ai povestit, pentru că şi eu — cînd bunică-mi i-a căşunat să mă agate cu un bold de poala ei — am trăit cam la fel. Desigur, n-aş fi fost în stare J s-o spun în vorbe la fel de alese ca dumneata, că doar n-am cine ™" ştie ce carte, adăugă ea timid, cuprinsă încă de un anume respect faţă de patetica mea spovedanie, făcută în cuvinte meşteşugit însăilate, dar sînt foarte bucuroasă că mi-a fost dat să-mi deschizi sufletul fără ascunzişuri. Acuma te cunosc, te cunosc deplin. Şi, ştii ce ? Vreau să-ţi istorisesc şi eu povestea mea, fără să-ţi ascund nimic, fără nici o scăpare, şi după aceea îţi voi cere un sfat. Eşti tare ager la minte ; nu-i aşa că-mi vei da un sfat ? Promite-mi! —- Ah, Nastenka, i-am răspuns, deşi n-am fost niciodată sfătuitorul cuiva, şi cu atît mai puţin — un povăţuitor iscusit, îmi dau seama că, dacă de azi înainte vom rămîne prieteni pentru tot-;| deauna — ceea ce va fi, într-adevăr, ceva foarte înţelept — pe J. viitor, desigur, ne vom putea da unul altuia nenumărate sfaturi ™: înţelepte. Aşadar, îneîntătoarea mea Nastenka, spune-mi, de ce fel de povaţă ai nevoie ? Dar deschis, direct, că sînt acum atît de vesel, atît de fericit, de curajos şi de ager la minte, îneît nu cred să-mi lipsească cuvintele.

— Nu, nu ! m-a întrerupt Nastenka rîzînd. Sfatul de care am nevoie trebuie să fie nu numai un sfat ager, ci şi cald, frăţesc, aşa cum mi l-ai fi dat dacă m-ai fi iubit de o viaţă întreagă.

— De acord, Nastenka, de acord ! am exclamat în culmea entuziasmului. Nici dacă te-aş fi iubit de douăzeci de ani, sentimentul meu n-ar fi fost mai puternic decît cel de-acum !

— Dă-mi mîna dumitale, mi-a cerut Nastenka.

— Iat-o ! i-am răspuns, întinzîndu-i-o.

— Aşadar, să începem povestea mea.

— Jumătate din viaţă mi-o şi cunoşti ; adică, ştii că am o bunică bătrînă.

— Dacă şi cealaltă jumătate este tot atît de scurtă... am întrerupt-o eu rîzînd.

— Taci şi ascultă. Să ne înţelegem însă chiar de la început asupra unui lucru : să nu mă întrerupi, căci altfel mă încurc. Aşadar, stai cuminte şi fii atent la ce-ţi spun.

Am o bunică bătrînă. M-a crescut de cînd eram micuţă de tot, rămînînd orfană : şi mama, şi tata s-au prăpădit de foarte tineri. Cred că bunică-mea fusese destul de bogată mai înainte, deoarece şi astăzi îşi mai aminteşte de zilele mai bune de odinioară. M-a învăţat mai întîi să conversez franţuzeşte, după care mi-a angajat un profesor. Pe la cincisprezece ani împliniţi (acum am şaptesprezece) am terminat-o cu învăţătura. Cam tot pe atunci, izbutisem să fac şi o poznă — ce anume însă nu-ţi voi spune ; ajunge doar să ştii că greşeala mea n-a fost prea mare. Numai că bunica m-a şi chemat într-o dimineaţă la ea şi mi-a spus că, deoarece ea e oarbă şi nu mă poate supraveghea, a hotărît să-mi prindă rochia de-a ei cu un bold, căutînd să-mi bage bine în cap că, dacă n-am să mă fac mai cuminte, vom sta aşa, agăţate una de alta, toată viaţa. Aşadar, la început n-am mai avut cum să mă desprind de ea ; lucrează, citeşte, învaţă — lingă poala bunică-ti! O dată am încercat un şiretlic, convingînd-o pe Fiokla să se aşeze în locul meu. Fiokla e femeia noastră de serviciu, cam fudulă de ureche. Ea mi-a luat locul ; bunica adormise în fotoliu, iar eu m-am repezit pînă la o prietenă care stătea prin apropiere. Dar şi încercarea aceasta s^a sfîrşit rău. Trezindu-se în lipsa mea şi socotind că stau liniştită lîngă ea, bunică-mea a întrebat ceva. Fiokla şi-a dat seama că bunica întreabă ceva, dar de auzit, n-a auzit ce anume ; s-a gîn-dit ce s-a gîndit ce are de făcut, apoi a desprins încetişor boldul şi a rupt-o ia fugă...

Aici Nastenka s-a oprit, cuprinsă de un rîs molipsitor, la care m-am alăturat îndată şi eu. Dar fata s-a oprit numaidecît.

— Ia, te rog, să nu faci haz de bunică-mea ! dacă eu rîd, apoi rîd de ridicolul situaţiei... Cum să mă stăpînesc, dacă bunica-i aşa cum este ? Dar să ştii că şi ţin la ea niţeluş. Ei, dar atunci am păţit-o... am fost reîntronată la

locul meu, şi-acum poftește de mai fă o mișcare 1

Aşa-a, am uitat să-ţi spun că bunioa avea, mai bine zis are o casă proprie, adică o căsuţă numai cu trei ferestre, toată din lemn şi tot atît de bătrînă ca şi ea ; iar sus, deasupra noastră, avem un mezanin! Şi iată că se mută la mezanin un chiriaş nou...
— Va să zică aţi avut şi un chiriaş vechi ? am remarcat eu în treacăt.
— Am avut, fireşte, mi-a răspuns Nastenka, însă unul care ştia să tacă, nu ca dumneata. De altfel, omul de abia mai vorbea. Era un bătrînel sfrijit, mut, chior, şchiop, aşa încît, pînă la urmă, n-a mai putut trăi pe lume şi a murit. Deci, după moartea lui, a trebuit să căutăm un nou chiriaş, că ne trebuiau bani: bruma de chirie ce o primeam dimpreună cu pensia bunicii alcătuiau aproape întregul nostru venit. Şi noul chiriaş s-a brodit parcă într-adins să fie un tînăr care nu era de prin părţile acestea, ci aflat la Pe-tersburg doar în trecere. Deoarece omul nu se tocmise, bunica l-a primit, iar apoi m-a întrebat : „Nastenka, mamă, ia spune-mi : e tînăr, e bătrîn ?" N-am voit s-o mint şi i-am răspuns : „Bunicuţo, nu se poate spune nici că-i prea tînăr, nici că-i bătrîn". „Ei, dar are o înfăţişare plăcută ?" mă mai iscodi ea.
Iarăşi n-am vrut s-o mint : „Da, la înfăţişare e plăcut!" O aud însă pe bunică-mea : „Vai! ce năpastă, ce năpastă ! Ţi-o spun asta, nepoţico, pentru ca să nu te uiţi prea mult după el. Ce timpuri, Doamne, ce timpuri! închipuieşte-ţi, un om atît de prăpădit, încît vine să închirieze o chiţimie ca asta şi cînd colo — poftim ! — cu înfăţişare plăcută : eh, nu ca pe vremuri !"
Bunica era totdeauna cu gîndul numai la cele de pe vremuri! Pe vremuri era şi ea mai tînără, pe vremuri soarele era mai cald, pe vremuri frişca nu se înăcrea atît de repede, pe vremuri toate, toate erau altfel! Cum stăm tăcută, numai ce-mi dă prin gînd : ce i-o fi venit bunicii să mă întrebe despre chiriaş dacă e frumos şi dacă e tînăr ca să-mi bage în cap o anumită idee ? Mi-a trecut, aşa, prin minte, o clipă ; apoi gîndul s-a risipit fără urmă, şi iarăşi am început să număr ochiurile şi să împletesc la ciorap.
Şi iată că într-o zi, de dimineaţă, a intrat la noi chiriaşul, să vadă ce-i cu făgăduiala de a i se tapeta camera. Din vorbă în vorbă — bunica doar e foarte vorbăreaţă — îmi spune : „Du-te la mine în dormitor şi adu-mi abacul, Nastenka, am de făcut nişte socoteli". Am sărit cît ai bate din palme şi, nu ştiu de ce, m-am roşit toată ; uitînd de tot că eram agăţată cu boldul de poala bunicii, în loc să mă fi desprins pe furiş, ca să nu observe chiriaşul, smucit aşa de tare, că am tras după mine fotoliul bunicii.
Iar după ce mi-am dat seama că omul înţelesese cum stau lucrurile, obrajii mi s-au aprins ca focul, am încremenit locului şi, fără să mă mai pot stăpîni, am izbucnit în plîns. De ciudă şi de ruşine, îmi pierise orice gust de viaţă în acel moment. Bunica îmi strigă : „Ei hai, du-te ! Ce mai aştepţi ?" Dar eu plîngeam şi mai tare. Văzînd că mi-e ruşine de el, chiriaşul a salutat şi s-a retras nu-maidecît.
Din clipa aceea, orice zgomot ce venea din antreu mă înfiora. „Vine chiriaşul'", mă gîndeam eu, şi, pentru orice eventualitate, desprindeam încetişor boldul ; numai că nu era el, n-a mai venit. Au trecut astfel două săptămîni, pînă cînd, într-o zi, ne trimite vorbă prin Fiokla că are multe cărţi franţuzeşti, numai cărţi bune, care pot fi citite, şi dacă n-ar vrea cumva bunica să i le citesc eu pentru a mai alunga urîtul ? Bunica s-a învoit recunoscătoare, numai că întreba mereu dacă sînt morale cărţile, că dacă-s imorale, spunea bunica, ţie, Nastenka, îţi e cu desăvîrşire oprit a le citi, căci de acolo poţi deprinde cine ştie ce năzbîtii.
— Dar ce năzbîtii să deprind, bunicuţo ? Ce poate să scrie acolo ?
— A ! mi-a spus, în unele se descrie cum anumiţi tineri ademenesc fete binecrescute, cum, făgăduindu-le că se vor căsători cu ele, le răpesc din casa părintească, apoi le părăsesc — bietele fete !... în voia soartei, iar ele se pierd în chipul cel mai jalnic. Eu, a adăugat bunica, am răsfoit multe asemenea volume, în care totul e descris atît de frumos, încît pierzi nopţi întregi citindu-le pe furiş... Aşa că tu, Nastenka, bagă de seamă, să nu pui mîna pe aşa ceva ! Ce fel de cărţi sînt acelea pe care ţi le-a trimis ?
— Numai romane de Walter Scott, bunicuţo.
— Romane de Walter Scott, fii atentă ! să nu cumva să-mi umble cu şiretlicuri... Ia uită-te, să nu-ţi fi strecurat pe undeva vreun bileţel de dragoste !
— Nu, bunico, am domolit-o eu, nici pomeneală de vreun bileţel.
— Caută şi sub scoarţă ; potlogarii ăştia le vîră uneori sub scoarţă !...
— Nu, bunico, nici sub scoarţă nu e nimic.
— E bine, dacă-i aşa !
Şi astfel, am început să-l citesc pe Walter Scott; în mai puţin de o lună de zile, citisem aproape jumătate din cărţi. Iar chiriaşul ne trimitea mereu alte şi alte volume ; ni l-a trimis şi pe Puşkin ; acum mă obişnuisem într-atît cu cititul, că nu mă mai puteam lipsi
de el, şi am încetat de a mai visa pînă şi la măritişul cu prinţul meu chinez.
Aşa stăteau lucrurile, cînd o dată dau nas în nas cu chiriaşul nostru pe scară. Din întîmplare. Mă trimisese bunica după ceva. S-a oprit, eu m-am înroşit, s-a înroşit şi el ; totuşi, a zîmbit, m-a salutat, a întrebat de sănătatea bunicii şi după aceea : „Ai citit cărţile pe care vi le-am trimis ?" „Da." „Ce ţi-a plăcut mai mult ?" Am răspuns : *„Ivanhoe* şi scrierile lui Puşkin m-au încîntat mai mult decît toate". Şi cu aceasta s-a încheiat prima noastră conversaţie.
Dar după o săptămînă m-am nimerit iarăşi în faţa lui pe scară. Nu mă mai trimisese bunica, ci eu însămi ieşisem

să caut ceva. Era ora trei, oră pe la care chiriaşul se întorcea acasă. „Bună ziua !"' îmi spuse. I-am răspuns : „Bună ziua !"
— Spune-mi, mă întrebă, nu te plictiseşti să stai tot timpul lîngă bunica dumitale ?
De cum mi-a pus întrebarea aceea, nu ştiu nici azi de ce, m-am aprins la faţă, m-am fîstîcit şi o jenă teribilă m-a cuprins iarăşi, poate unde şi alţii începuseră să mă întrebe despre acest lucru. Aş fi vrut să nu-i răspund, să-l las şi să plec, dar n-am fost în stare s-o fac.
— Ascultă-mă, a continuat el, eşti o fată tare bună, iartă-mă că îţi vorbesc astfel, dar o fac, crede-mă, numai pentru că îţi doresc binele mai mult decît bunica dumitale, cu mai multă chibzuinţă. Nu ai nici o prietenă pe la care să te duci din cînd în cînd s-o mai vizitezi ?
I-am răspuns că n-am nici o prietenă ; am avut una, pe Ma-şenka, dar a plecat şi ea la Pskov.
— Ascultă, zice : n-ai vrea să mergi cu mine la teatru ?
— La teatru ? Dar ce-o să-i spun bunicuţei ?
— Ei! fă-o aşa... pe ascuns...
— Pe ascuns ? Nici vorbă ! Nu vreau s-o mint. La revedere 1
— La revedere ! s-a mulţumit el să spună, fără a mai adăuga nimic.
Numai că după prînz s-a şi înfiinţat la noi, a luat loc pe un scaun, a vorbit cu bunica îndelung, a tot întrebat-o dacă obişnuieşte să facă vizite, dacă primeşte sau nu cunoscuţi — şi apoi deodată schimbă vorba :
— Pentru azi am luat o lojă la operă ; se joacă *Bărbierul din Sevilla* ; urma să merg cu cîţiva prieteni de-ai mei, dar aceştia au renunţat şi am rămas cu biletele, singur pentru o lojă întreagă.

— *Bărbierul din Sevilla* ! a tresărit bunica. O fi oare tot acel bărbier care se juca pe vremuri ?
— Desigur, spuse chiriaşul, acelaşi bărbier. Şi mi-a aruncat o privire pe furiş. Am înţeles totul ; m-am înroşit şi inima a început să-mi palpite de emoţia aşteptării răspunsului bunicii.
— Cunosc bine opera aceasta, spuse bunica. Cum să n-o cunosc ! Chiar eu am interpretat pe vremuri rolul Rosinei într-un spectacol jucat în familie...
■— Minunat ! în cazul acesta n-aţi vrea să mergem diseară împreună ? întrebă el. Ar fi păcat să rămînă locurile goale...
— Păi, dacă-i aşa, o să mergem, încuviinţă bunica, de ce n-am merge ? Mai ales că Nastenka mea n-a fost încă niciodată la teatru.
Dumnezeule, ce bucurie ! începurăm îndată pregătirile, ne-am îmbrăcat, ne-am mai aranjat... şi ne-am dus. Deşi oarbă, bunică-mea era dornică să asculte muzică, dar — peste toate astea — să ştii că "bătrînica are o inimă bună şi cred că a vrut mai mult să folosească prilejul pentru a mă distra pe mine, căci, desigur, numai noi amîndouă nu ne-am fi dus cît e veacul la operă. Impresia pe care mi-a produs-o *Bărbierul din Sevilla* nu ţi-o mai spun ; dar am observat că în toată seara aceea chiriaşul nostru m-a urmărit cu o privire atît de caldă, a vorbit atît de frumos, încît nu mi-a trebuit mult ca să înţeleg că dimineaţa a vrut doar să mă pună la încercare, propunîndu-mi să merg singură cu el la teatru. Dar, gîndeşte-te, ce bucurie pe mine ! M-am culcat beată de mîndrie. Eram aşa de veselă ! Inima-mi bătea cu un ciudat neastîmpăr, am avut şi puţină febră, iar toată noaptea n-am visat decît *Bărbierul din Sevilla.*
îmi închipuiam că, după seara aceea, el se va abate pe la noi tot mai des ; dar n-a fost de loc aşa. Aproape că nu l-am mai văzut. Iar dacă se întîmpla să treacă aşa, o dată pe lună, atunci tot cu vreo invitaţie la teatru. In felul acesta, am mai fost în vreo două rînduri cu toţii la spectacole. Şi totuşi un sentiment de nemulţumire se furişase în inima mea. Am înţeles că toate astea le făcea numai şi numai pentru că îi era milă de mine, ştiindu-mă ţinută prea sever de bunica, dar nimic, nimic mai mult. Şi lucrurile tot continuînd aşa, s-a petrecut în mine o schimbare : nu-mi mai aflam locul, de citit, nu mai citeam, de lucrat — nu mai lucram, cîteodată mă apuca rîsul şi-i făceam bunicii în ciudă, alteori — ca din senin — mă podideau lacrimile. Slăbeam pe zi ce trecea şi nu rămăsese mult să mă îmbolnăvesc grav. Stagiunea de operă se încheiase şi

chiriaşul a încetat să ne mai calce pragul. Cînd ne mai întâlneam însă tot pe aceeaşi scară, se înţelege, mă saluta tăcut şi atît de grav, de parcă nici n-ar fi dorit să stea de vorbă cu mine, iar după ce el cobora scara şi ajungea în pridvor, eu mai rămîneam la jumătatea treptelor, roşie ca o vişină, pentru că tot sîngele îmi năvălea în obraz cînd mă întîlneam cu el.
Numaidecît vine şi sfîrşitul. Exact cu un an în urmă, prin luna mai, chiriaşul de la mezanin a coborît la noi şi i-a spus bunicii că şi-a terminat treburile la Petersburg, aşa că pleacă iarăşi pentru un an la Moscova. La auzul vorbelor sale, prinse din zbor, am pălit şi am căzut pe un scaun, străfulgerată. Bunica n-a băgat de seamă nimic, iar el, după ce ne-a adus la cunoştinţă că pleacă de la noi, şi-a luat rămas bun şi-a ieşit.
Ce să fac ? M-am frămîntat şi mi-am muncit creierul mult, şi, pînă la urmă, mi-am luat inima în dinţi. El urma să părăsească oraşul a doua zi, aşa că m-am hotărît ca seara, după ce bunica se va duce la culcare, să lămuresc totul. Zis şi făcut. Mi-am adunat într-o legăturică rochiile, rufăria de care aveam nevoie şi, cu bocceluţa în mîini, mai mult moartă decît vie, m-am urcat la mezanin. Cred că mi-a trebuit o oră ca să ajung pînă la camera lui. Iar cînd am deschis în sfîrşit uşa, el scoase un strigăt şi rămase nemişcat, cu ochii la mine, crezînd că sînt vreo arătare din

alte lumi. Apoi s-a grăbit să-mi dea să beau apă, deoarece abia mă mai ţineam pe picioare. Inima îmi zvîcnea cu atîta putere, că simţeam dureri pînă-n creştetul capului, iar judecata mi se tulburase. Re-venindu-mi după un timp, mi-am aşezat în primul rînd bocceluţa pe patul lui, mi-am făcut loc alături de ea, şi, acoperindu-mi faţa cu mîinile, am izbucnit în plîns ; lacrimile îmi curgeau şiroaie. Se pare că din prima clipă el a înţeles tot, fiindcă stătea palid în faţa mea şi mă privea cu o tristeţe care-mi sfîşia inima.

— Ascultă-mă, a început el, ascultă-mă, Nastenka, şi încearcă să înţelegi că e ceva care depăşeşte puterile mele ; sînt un om sărac, deocamdată nu am nimic, nici măcar un post ca lumea ; cum ne-am putea descurca amîndoi, dacă ţe-aş lua acum în căsătorie ?

Ceasuri întregi ne-au prins vorbind, şi, în culmea desperării, i-am spus pînă la urmă că nu mai pot trăi lingă bunica şi că am s-o părăsesc, fiindcă nu vreau să stau toată viaţa agăţată cu boldul de poala ei, aşa că, indiferent dacă vrea sau nu, am să-l însoţesc la Moscova, deoarece nu mai pot fără el. Şi ruşinea, şi dragostea, şi mîndria — toate vorbeau dintr-o dată în mine şi aproape zgîl-

tîită de spasme, m-am prăbuşit pe pat. Mi-era aşa teama să rlu mă alunge !

Omul a stat cîtva timp fără a scoate un cuvînt, apoi s-a ridicat, s-a apropiat şi m-a luat de mînă.

— Buna şi draga mea Nastenka ! a început el printre lacrimi •— plîngea şi el, ca şi mine ■— ascultă-mă : îţi jur că dacă voi fi vreodată în măsură să mă căsătoresc, atunci negreşit la dumneata îmi voi căuta fericirea ; fii încredinţată că eşti singura făptură care m-ar face astăzi fericit. Uite, plec la Moscova şi voi sta acolo un an. Atît. Nici o zi mai mult. Sper să-mi pun Ia punct treburile. Dacă la reîntoarcerea mea vei mai ţine la mine, îţi jur că vom fi fericiţi. Acum, însă, acum e imposibil, nu pot şi n-am dreptul nici măcar să-ţi promit ceva. Iar dacă visul acesta, repet, nici peste un an nu se va înfăptui, el va deveni totuşi cîndva cu siguranţă o realitate ; se înţelege, numai dacă dumneata n-o să preferi între timp pe altcineva în locul meu, căci a te împiedica prin vreun legă-mînt oarecare n-o pot face şi nici n-aş îndrăzni.

Iată ce mi-a spus el, şi a doua zi a plecat. Ne înţelesesem ca bunicii să nu-i pomenim nimic. Aşa voia el. Şi cu asta aproape că s-a terminat întreaga poveste a vieţii mele. S-a scurs un an. Chiriaşul s-a întors, sînt trei zile de cînd se află în oraş, şi... şi...

— Şi ce se întîmplă ? am întrebat, nerăbdător să aud sfîrşitul.

— Şi pînă acum n-a venit să dea ochii cu mine ! mi-a răspuns Nastenka, adunîndu-şi parcă puterile. Nici un semn de viaţă...

S-a oprit, a tăcut puţin, şi-a plecat căpşorul şi, deodată, acope-rindu-şi faţa cu mîinile, a izbucnit în plîns ; mi se sfîşia inima de atîta potop de lacrimi.

Nu mă aşteptasem, fără îndoială, nici pe departe la un asemenea deznodămînt.

— Nastenka ! am strigat eu sfios, dar cu multă compasiune. Nastenka, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai plînge ! De unde poţi să ştii ? Poate că nici nu-i aici încă...

— Ba da, ba da, e aici ! Ştiu foarte bine, e aici. Ne-am înţeles încă de atunci, din seara aceea, în ajunul plecării lui : după ce ne spuseserăm atîtea şi atîtea, adică tot ce ţi-am povestit, şi după ce ne înţeleseserăm cum o să fie, am ieşit amîndoi să ne plimbăm aici, pe acest chei. Era poate ora zece ; şi am stat pe această bancă, eu nu mai plîngeam, îmi făcea atîta plăcere să ascult ceea ce spunea el... M-a încredinţat că, de cum va sosi la Petersburg, va veni pe la noi, şi dacă nu voi fi renunţat pînă atunci la dînsul, îi vom

spune totul bunicii. Acum e la Petersburg, ştiu bine asta, şi încă n-a venit să mă vadă, încă nu !

Şi se porni din nou pe plîns...

__ Dumnezeule ! Şi să nu te pot ajuta cu nimic într-o astfel

de nenorocire ? am izbucnit eu, ridicîndu-mă brusc de pe bancă, într-un gest de supremă deznădejde. Nastenka, nu s-ar putea să caut măcar eu să-l întîlnesc ?

— Crezi că c posibil ? ridică ca capul cu speranţa renăscută în ochi.

— Nu, sigur că nu ! retractai eu, dîndu-mi seama de situaţie. Dar putem face altceva : scrie-i o scrisoare.

— Nu, nici asta nu se poate ! mi-a răspuns hotărîtă. dar cu privirea lăsată în jos, evitînd să se uite la mine.

— Cum, nu se poate ? De ce nu se poate ? am insistat eu. Ştii însă, Nastenka, ştii cum trebuie să fie scrisoarea, fiindcă există scrisori şi scrisori... Ah ! am găsit, am găsit !... Ai încredere în mine, Nastenka, atîta îţi cer : să te bizui pe mine. N-am să-ţi dau un sfat rău. Totul se poate aranja. Că doar dumneata ai făcut atunci primul pas, de ce acum...

— Nu, nu, nu se poate ! Ar reieşi, totuşi că... mă ţin scai de el...

— Ah, buna mea Nastenka ! am întrerupt-o eu, fără a-mi ascunde zîmbetul, nici vorbă de aşa ceva ! De vreme ce ţi-a făgăduit, înseamnă că ai tot dreptul la o explicaţie. De altfel, se vede că e un om delicat şi a făcut foarte bine ceea ce a făcut! m-am înfierbîntat eu, sedus de logica propriilor mele deducţii şi argumente. Pentru că, în definitiv, nu trebuie să uităm felul cum a procedat el ! In ce-l priveşte, a făcut un legămînt : că dacă va fi să se căsătorească, apoi nu se va căsători decît cu dumneata, lă-sîndu-ţi în schimb (în ceea ce te priveşte) deplina libertate de alegere sau de renunţare la el... De aceea, poţi face fără nici o ezitare acest prim pas, eşti în dreptul dumitale, ai faţă de dînsul privilegiul iniţiativei, să zicem, dacă ai vrea, de pildă, să-l dezlegi de cuvîntul dat...

— Dar dacă ar fi să-i scrii dumneata, cum i-ai scrie ?

— Ce anume ?
— Ei, scrisoarea aceea...
— I-aş fi scris aşa : „Stimate domn..."
— Trebuie neapărat început aşa, cu : stimate domn ?
— Neapărat ! Deşi, în cazul acesta, eu cred că s-ar putea...
— Şi... şi... mai departe !

— Mai departe ?
— „Stimate domn !
Iertaţi-mă că"... Adică nu, nu e nevoie de nici un fel de scuze ! Faptul în sine justifică totul, trebuie să te adresezi pur şi simplu aşa :
„Iţi scriu. Iartă-mi nerăbdarea ; dar un an întreg m-a încîntat speranţa ; sînt oare vinovată că nu pot suporta acum nici măcar o zi de îndoială ? De cînd te-ai întors, poate că intenţiile dumitale sînt altele. In cazul acesta, scrisoarea mea te va scuti de presupunerea că mă plîng sau că te-aş învinovăţi. Nu-ţi găsesc nici o vină că n-am nici o putere asupra inimii dumitale ; poate că aşa mi-a fost destinul !
Ai un suflet nobil. Şi cred că nu vei zîmbi şi nu te vei înciuda primind nerăbdătoarele mele rînduri. Nu uita că le scrie o biată fată, care nu are pe nimeni să-i dea o povaţă ori s-o îndrume şi care niciodată n-a ştiut să-şi stăpînească inima.
Dar te rog să mă ierţi că am lăsat să mi se strecoare în suflet, chiar şi pentru o clipă, asemenea bănuială. Dumneata n-ai fi capabil s-o jigneşti, nici măcar cu gîndul, pe cea care te-a iubit atît şi te mai iubeşte încă."
— Da, da, e minunat ! întocmai cum mă gîndisem şi eu ! a strigat Nastenka, şi ochii ei au început să strălucească de bucurie. Ah ! dumneata mi-ai limpezit îndoielile, parcă Dumnezeu însuşi te-a trimis ! Iţi mulţumesc, îţi mulţumesc mult !
— De ce ? pentru că m-a trimis Dumnezeu ? am întrebat-o, privind cu nesaţ cum i se lumina chipul.
— Da, fie şi pentru asta.
— Ah, Nastenka ! Vezi, cîteodată le mulţumim unora dintre oameni pentru că-şi trăiesc zilele laolaltă cu noi. Eu binecuvîntez întîmplarea că te-am întîlnit, pentru că astfel întreaga viaţă îmi voi aduce aminte de dumneata !
— Ei, gata, gata, destul ! Vreau să-ţi mai destăinuiesc ceva : la despărţire, ne-am înţeles ca, de îndată ce se va întoarce, să-mi dea de ştire printr-o scrisoare trimisă pe adresa unor cunoscuţi ai mei, nişte oameni tare cumsecade, buni şi simpli, care habar n-au ce şi cum ; iar dacă n-o să-mi poată scrie, fiindcă într-o scrisoare nu totdeauna poţi cuprinde totul, atunci să vină chiar în ziua sosirii la ora zece seara, aici, unde ne-am propus să ne întîlnim. Despre sosirea lui am aflat, dar iată că au trecut trei zile şi nici scrisoarea, nici el nu mai apar. Ca să plec dimineaţa de lîngă bunica e cu neputinţă. De aceea, am să te rog pe dumneata să predai

personal scrisoarea mea acelor oameni cumsecade de care ţi-am vorbit. Ei o vor transmite, iar eventualul răspuns mi-l vei aduce
la ora zece seara.
— Dar scrisoarea, scrisoarea ? Mai întîi trebuie ticluită scrisoarea. Altfel, totul urmează să se amîne abia pentru poimîine.
— Scrisoarea... a răspuns Nastenka, cam încurcată, sigur... dar... N-a terminat însă fraza. Mai întîi şi-a întors privirea în altă
parte, s-a înroşit ca un trandafir şi deodată am simţit că-mi strecoară în mînă un plic închis, vezi bine, cu scrisoarea pregătită încă de mult. O amintire foarte familiară şi nostimă, îneîntător de gingaşă şi graţioasă îmi flutură prin cap. Fără să vreau, m-am pomenit articulînd :
— Ro-Ro-si-si-na. [u]
— Rosina ! am intonat după aceea împreună şi eram gata s-o cuprind în braţe de bucurie, iar ea se îmbujorase grozav şi i se amestecau zîmbetele cu lacrimile, care, adunate în stropi tremurători pe genele ei negre, păreau nişte mici perle.
— Ei, haide, ajunge ! Destul! Te las cu bine acum, îmi spuse ea grăbită. Poftim scrisoarea, poftim şi adresa unde trebuie dusă. La revedere, pe mîine !
Mi-a strîns cu putere amîndouă mîinile, a dat energic din cap în semn de salut şi a zbughit-o ca săgeata pe ulicioara ei. Am rămas locului, petreeînd-o cu privirea.
„Pe mîine ! Pe mîine 1" îmi umbla prin minte, după ce făptura dragă s-a mistuit în întuneric.

A TREIA NOAPTE

Astăzi a fost o zi tristă, ploioasă, fără o rază de lumină, aşa cum are să fie şi bătrîneţea mea. Gînduri stranii mă asaltează, senzaţii atît de sumbre au poposit în mine, mintea mi-e năpădită de un noian de întrebări tulburi — şi nu ştiu cum, parcă puterile şi voinţa m-au părăsit, nimic nu mai mi-ajută să găsesc răspunsuri. Nu mie îmi este dat să le dezleg pe toate !
Astăzi nu ne vom vedea. Ieri, cînd ne luam rămas bun, norii începuseră să acopere cerul şi cobora ceaţa. Am presupus că ziua următoare are să fie o zi urîtă ; ea nu mi-a răspuns — ar fi fost poate ca şi cum s-ar fi rostit împotriva ei însăşi; căci pentru Nas-

tenka ziua de azi nu-i de loc mohorîtă, e numai lumină, fărîmă de nor nu umbreşte fericirea aşteptării sale. Abia într-un tîrziu a adăugat :
— Dacă o să plouă, nu ne vom vedea ! N-am să pot veni.
îmi închipuiam că nici nu va lua în seamă că plouă. Cu toate acestea, n-a venit.
Ieri a fost cea de-a treia întîlnire a noastră, a treia noapte albă... _ Cît de mult îl înfrumuseţează pe om bucuria şi fericirea I Cum clocoteşte întreaga-i fiinţă de iubire ! Ai crede că de abia aşteaptă inima să-şi reverse preaplinul într-altă inimă şi ai vrea să vezi în jurul tău numai voioşie, numai surîs. Cît de molipsitoare e această bucurie ! Ieri era atîta drăgălăşenie în cuvintele ei, atîta bunătate revărsau privirile ei!... De cîtă tandreţe mă înconjura, cum îmi dezmierda şi-mi încuraja inima cu gesturi duioase ! O, cîtă cochetărie naşte fericirea ! Iar eu... eu am luat totul în serios ; am crezut că Nastenka...
Dumnezeule, cum de mi-am putut închipui una ca asta ? Cum am reuşit să fiu atît de orb, cînd totul aparţine altuia, cînd nimic nu era al meu ? Cînd, în sfîrşit, chiar şi tandreţea, chiar şi dezmierdarea ori iubirea ei... iubirea ei faţă de mine —• repet — n-a fost altceva decît o tresărire de veselie la gîndul că se va întîlni cu celălalt, decît dorinţa de a împărtăşi cuiva o părticică dintr-o fericire prea mare... Cînd s-a văzut că el nu venise, iar noi îl aş-teptam în zadar, n-am văzut-o oare încruntîndu-se, descurajată, n-o cuprinsese oare teama ? Toate mişcările, toate cuvintele îşi pierduseră naturaleţea, sprinteneala şi cîntecul plecaseră din ele. Şi, ciudăţenie, îşi înteţi delicateţea gingaşă faţă de mine, vrînd parcă instinctiv să reverse asupră-mi ceea ce îşi dorea sieşi, tot de ce ea însăşi avea nevoie, dar de oare nu era sigură c-o să-i facă parte întîmplarea, neprevăzutul. Şi atîta sfiiciune a cuprins-o pe Nastenka mea, păru atît de speriată, încît a deslușit, pînă la urmă, cît îmi vine mie de greu, cît o iubesc, şi i s-a făcut milă de sărmana mea dragoste. Adesea, cînd sîntem nefericiţi, simţim cu mai intensă durere nenorocirea altora ; în loc să se disperseze şi să se destrame, dimpotrivă, sentimentul creşte şi devine mai puternic, mai adînc, mai intens.
Ii ieşisem în întîmpinare cu inima plină de iubire, şi am aşteptat nerăbdător întîlnirea. N-am prevăzut ce simţăminte îmi vor năpădi vijelios sufletul, că totul va lua o altă întorsătură şi se va termina într-altfel. O vedeam strălucind de bucurie, era acolo,

aştepta răspunsul. Răspunsul trebuia să fie el însuşi: chiriaşul! Urma să se arate, să vină în fugă la chemarea ei. Nastenka sosise cu o oră înaintea mea. Dintîi rîdea fără noimă, necontenit, la fiecare cuvînt al meu. Vorbeam şi simţeam cum verva toată îmi păleşte şi am amuţit, jenat.
— Ştii de ce sînt atît de bucuroasă astăzi ? de ce mă uit la dumneata cu atîta plăcere ? de ce te iubesc atîta ?
— De ce ? Inima începuse să-mi palpite.
— Te iubesc mult pentru că nu te-ai îndrăgostit de mine. Căci, fără îndoială, un altul în locul dumitale ar fi început să miorlăie, să-mi facă ochi dulci, să ofteze, să sufere, într-un cuvînt — sa mă plictisească, făcîndu-mi curte, cu declaraţii şi suspine, pe cîtă vreme dumneata eşti atît de drăguţ!
Şi, spunîndu-mi aceste cuvinte, mi-a strîns atît de tare mîna, că doar n-am ţipat. A pufnit-o rîsul.
— Doamne ! Ce prieten minunat eşti ! începu iar peste o clipă, acum însă pe un ton grav. Numai Dumnezeu mi te-a scos în cale ! Ce m-aş fi făcut dacă nu erai acum aici, lîngă mine ? Şi cu cît dezinteres m-ai ajutat! E ceva atît de frumos în dragostea pe care mi-o porţi ! Cînd am să mă mărit, vom fi cei mai buni prieteni ; ce prieteni ? vom fi ca fraţii! Şi am să te iubesc aproape tot atît de mult ca şi pe el...
Am simţit în clipa aceea cum o tristeţe apăsătoare îmi învăluie sufletul, deşi de undeva, din adînc, dădu să răzbească şi să prindă glas ceva ce ar fi vrut să fie probabil rîsul.
— Mă tem că faci o criză, i-am spus. Ţi-e frică de ceva... crezi, poate, că el nu vine ?
— Doamne fereşte ! s-a apărat ea. Dacă n-aş fi atît de fericită, poate că neîncrederea şi mustrările dumitale m-ar fi făcut să plîng. Deşi trebuie să-ţi mărturisesc că mi-ai sugerat o idee care îmi va da serios de gîndit şi voi reflecta la asta ceva mai tîrziu. Deocamdată, vreau să-ţi spun deschis că n-ai greşit în temerile exprimate adineauri. într-adevăr, parcă nu-mi mai aparţin. E în mine un fel de aşteptare şi percep totul, nu ştiu cum, superficial, din zbor. Dar să lăsăm la o parte sentimentele, să nu mai vorbim de ele...
în momentul acela s-au auzit nişte paşi şi un trecător s-a desprins din întuneric : venea spre noi. Tremuram amîndoi, ea doar ca n-a strigat cînd l-a văzut. I-am lăsat mîna liberă şi poate că am schiţat un gest ca de retragere; ne înşelasem totuşi : nu era el.
41
— De ce te-ai speriat ? Şi de ce ai dat drumul mîinii mele ? îmi reproşa ea, întinzîndu-mi-o din nou. Ei şi ? II vom întîmpina împreună. Vreau să vadă şi el cum ne iubim !
— Cum ne iubim ! am bolborosit eu.
„O, Nastenka, Nastenka ! gîndii eu, cîte ai rostit tu prin acest cuvînt ! De la o astfel de dragoste, Nastenka, *în anumite împrejurări,* ţi se strînge inima de durere şi sufletul îţi atîrnă mai greu decît plumbul. Mîna ta e rece, a mea dogoreşte ca focul. Cît de orbită eşti, Nastenka !... Şi ce nesuferit poate deveni un om fericit în unele momente ! Dar nu puteam să mă supăr pe tine.
în cele din urmă nu m-am putut stăpîni :
— Dacă ai şti, dragă Nastenka, ce-a fost cu mine toată ziua !
— Ei, ce anume ? Hai, povesteşte-mi repede ! De ce-ai tăcut pînă acum ?

— în primul rînd, Nastenka, după ce am îndeplinit toate comisioanele pe care mi le-ai dat, după ce-am predat scrisoarea, după ce-am fost la bunii dumitale prieteni... m-am întors acasă şi m-am culcat.
— Numai atît ? m-a întrerupt ea rîzînd.
— Da, aproape tot... i-am răspuns călcîndu-mi pe inimă, deoarece simţeam că ochii mi se împăienjenesc de lacrimi nedorite. M-am trezit însă cu o oră înainte de întîlnirea noastră, ca şi cînd n-aş fi dormit de loc. Nu ştiu ce-a fost cu mine. Veneam să-ţi povestesc totul, de parcă timpul se oprise cu desăvîrşire pentru mine şi doar o singură senzaţie, doar un singur sentiment urma să ră-mînă în mine din acel timp, pentru totdeauna, de parcă o singură clipă urma să dăinuie o veşnicie, de-ai fi zis că însuşi cursul vieţii se oprise pentru mine... M-am trezit cu senzaţia tulbure că o melodie dulce şi răscolitoare, auzită cine ştie unde şi cînd, demult uitată, îmi reînvie în memorie. Era ca şi cum melodia aceea ar fi vrut de cînd mă ştiu să evadeze din sufletul meu, şi numai acum...
— Of, Doamne, Dumnezeule ! izbucni Nastenka. Cum vine asta ? Nu pricep nici un cuvînt.
•— O, Nastenka! Doream... să-ţi împărtăşesc cumva această impresie stranie... începui cu glas jalnic în care mai licărea încă o speranţă, deşi foarte îndepărtată, e-adevărat.
— Te rog, nu trebuie, te rog mult ! stărui ea, uite că într-o clipă ştrengărită a şi înţeles despre ce este vorba. Deodată deveni neobişnuit de vorbăreaţă, veselă şi zglobie. Mă luă la braţ rîzînd ; voia să mă amuz şi eu, iar fiecare cuvînt sfiel-

nic rostit de mine trezea la ea o cascadă de hohote, prelungi, sonore. Cînd simţi că sînt gata să mă supăr, a început să cocheteze.
— Dacă vrei să ştii, începu ea, mi-e cam necaz pe dumneata că nu te-ai îndrăgostit de mine. Ce ţi-e şi cu firea pîrdalnică a omului, zău! Totuşi, neînduplecatul meu domn, s-ar cuveni să-mi apreciezi sinceritatea ! îţi spun tot, tot, orice prostie mi-ar trece
prin cap.
— I-auzi ! am tresărit eu cînd sunetul grav, ritmic al orologiului a răsunat dintr-un turn îndepărtat al oraşului. Se pare că e unsprezece. Ea se opri brusc, încetă să mai rîdă şi începu să numere bătăile.
— Da, unsprezece, murmură în sfîrşit, dar cu glasul pierit,
şovăielnic.
M-am căit îndată pentru intervenţia aceasta brutală : o speriasem punînd-o să numere bătăile orologiului şi m-am blestemat în clipa aceea pentru pornirea mea de răutate. O tristeţe adîncă m-a învăluit şi aş fi dat orice ca să-mi ispăşesc păcatul. Am început s-o consolez, să scornesc tot felul de motive care să justifice lipsa lui, să înşir argumente şi presupuneri.
Era cum nu se poate mai uşor s-o minţi în clipele acelea ; de altfel, oricine, în asemenea clipe, este dispus să asculte orice vorbe de mîngîiere şi e bucuros la culme dacă poate să găsească fie şi o umbră de justificare.
— De altfel, mi se pare chiar ridicolă pretenţia noastră, mă tot înflăcăram eu admirînd în acelaşi timp claritatea extraordinară şi înlănţuirea logică a argumentărilor mele. Nici n-avea cînd să vină ; dumneata, Nastenka, ai un fel de-a fi care m-a derutat pînă şi pe mine, făcîndu-mă să pierd cu totul noţiunea timpului. Gîndeş-te-te numai : omul abia dacă a putut să primească scrisoarea pînă acum. Să presupunem totuşi că nu poate veni din cine ştie ce motiv ; va răspunde tot prin scris, iar răspunsul lui va sosi abia mîine, cel mai devreme. Mîine, cu noaptea-n cap, mă duc să iau scrisoarea şi numaidecît după aceea îţi dau de ştire ; dar poţi presupune, la urma urmei, alte o mie de eventualităţi : bunăoară, n-a fost acasă cînd a venit scrisoarea, şi poate că nici n-a citit-o pînă acum. Orice se poate întîmpla.
— Da, da ! încuviinţă Nastenka, nu m-am gîndit la toate acestea. Desigur, orice se poate întîmpla, urmă ea, dar în tonul ei resemnat distingeai ca o disonanţă supărătoare ecoul unui alt gînd îndepărtat. Uite ce-am să te rog să faci, zise ea apoi: du-te mîine cît mai devreme acolo şi, dacă primeşti vreun răspuns,

dă-mi de ştire. Ştii unde locuiesc, nu-i aşa ? Şi-mi repetă adresa ei. O vedeam acum atît de duioasă şi atît de sfielnică faţă de mine... Ai fi zis că ascultă foarte atentă tot ce-i spui, însă era numai o aparenţă ; fiindcă la o întrebare de-a mea, în legătură cu cele ce-i vorbisem, a ezitat, s-a fîstîcit şi a sfîrşit prin a-şi întoarce căpşorul în altă parte. Am privit-o în ochi : da, plîngea.
— Ei, cum se poate ? Cum se poate una ca asta ? Ce copil eşti ! N-are nici o noimă. Gata ! Te rog, linişteşte-te.
S-a căznit să-mi surîdă, se vedea că vrea să se liniştească, dar bărbia îi tremura şi pieptul îi trăda un zbucium ascuns. A urmat un moment de tăcere, după care mi-a spus :
— Mă gîndesc la dumneata, cît eşti de bun... Aş fi de piatră dacă n-aş simţi-o... Ştii ce mi-a trecut prin gînd ? V-am asemuit pe amîndoi. De ce nu este el — dumneata ? De ce nu e la fel cu dumneata ? El nu e atît de bun ca dumneata, şi totuşi îl iubesc mai mult.
N-am răspuns nimic. Era limpede că aşteptase să spun ceva.
—- Desigur, n-ar fi de mirare ca eu să nu-l înţeleg încă pe deplin. Poate că nici nu-l prea cunosc. Dar ştii, întotdeauna parcă m-am temut de el ; era mereu atît de serios şi atît de mîndru ! îmi dau seama că nu era astfel decît în aparenţă şi că avea în suflet, poate, mai multă duioşie decît mine, dar... Nu pot să uit cum im-a privit atunci cînd, îţi aminteşti, am venit cu bocceluţa la dînsul în odaie ; şi, cu toate acestea, îi port oarecum un respect

prea deosebit; nu vrea să însemne asta că parcă n-am fi egali ?
-— Nu, Nastenka, nu, asta înseamnă doar că-l iubeşti mai mult decît orice pe lume, mult mai mult chiar decît pe dumneata însăţi.
— Bine, să zicem că aşa este, admise Nastenka naivă, dar uite la ce m-am gîndit acum, şi nu e vorba anume de el, ci vorbesc aşa, în general ; toate acestea mă frămîntă de multă vreme. Spune-mi doar atît : de ce noi, noi toţi, nu ne purtăm unii cu alţii cum s-ar purta fraţii între ei ? Oare de ce pînă şi omul cel mai bun are parcă întotdeauna ceva de ascuns faţă de celălalt şi tăinuieşte ceva, păstrînd tăceri ? De ce să nu spui dintr-o dată deschis, fără ocolişuri, tot ce ai pe suflet, dacă eşti sigur că vorbele tale nu sînt aruncate în vînt şi nu sînt spuse zadarnic ? Dacă priveşti în jur, poftim ! fiecare pare mai aspru decît îi este adevărata lui fire, ca şi cînd i-ar fi teamă să nu-şi jignească sentimentele dacă şi le-ar destăinui aşa cum sînt ele cu adevărat...
— Ah, Nastenka ! ai pus degetul pe rană ; ceea ce spui dumneata are o sumedenie de pricini, am întrerupt-o, înăbuşind eu
44
însumi în clipa aceea, mai mult decît oricînd, propriile-mi sentimente.
— O, nu, nu ! mă opri ea, adînc tulburată. Uite, dumneata, de pildă, nu eşti la fel ca alţii ! Drept să-ţi spun, nu ştiu cum aş putea să-ţi arăt tot ce simt, dar mi se pare... da, chiar şi acum, mi se pare că jertfeşti ceva pentru mine, a încheiat ea timid, privindu-mă pe furiş. Te rog să mă ierţi dacă îţi vorbesc astfel : sînt doar o biată fată simplă ; am văzut încă prea puţin pe lumea asta şi, drept să spun, cîteodată nu pot rosti ceea ce gîndesc. Nu găsesc cuvintele necesare. Ii tremura glasul, poate din pricina acelui tăinuit val de simţăminte care o încerca în momentul acela, deşi se silea să-şi acopere neliniştea cu un surîs palid. Am dorit numai să-ţi spun, continuă ea cu o vădită sforţare, că îţi sînt recunoscătoare, că toate acestea trăiesc şi în mine... O, pentru cît mi-ai fost de sprijin, să-ţi dea Dumnezeu fericire ! Dar ceea ce mi-ai povestit atunci, despre acel aşa-zis visător, nu este cîtuşi de puţin adevărat; adică vreau să spun că nu ţi se potriveşte de loc, că n-are nici o legătură chipul acela cu dumneata. Eu te văd altfel, te văd cu totul alt om, crede-mă, decît acela pe care mi l-ai descris. Şi dacă vreodată vei iubi pe cineva, să-ţi ajute Dumnezeu să fii fericit. Iar fiinţei aceleia nu-i urez nimic, pentru că sînt sigură că va fi fericită cu dumneata. O ştiu, sînt doar femeie, şi dacă îţi vorbesc astfel, trebuie să mă crezi...
Nastenka a tăcut strîngîndu-mi mîna cu putere.
Şi nici eu n-am fost în stare să îngăim ceva, atît eram de tulburat.
A trecut aşa un răstimp. Pe urmă, înălţîndu-şi fruntea, a spus :
■— Da, se vede că azi nu mai vine ! E tîrziu !...
— Va veni mîine, am încredinţat-o cu glasul cel mai convingător şi ferm.
— Da, a adăugat ea înviorîndu-se, îmi dau seama acum că numai mîine va veni. Prin urmare, la revedere ! Pe mîine ! Dacă plouă, voi lipsi poate. însă poimîine voi fi negreşit aici, orice s-ar întîmpla ; să vii poimîine negreşit 1 Vreau să te văd ! Am să-ţi istorisesc tot.
Cînd ne-am luat rămas bun, mi-a întins mîna, m-a privit cu seninătate şi mi-a şoptit :
— Doar de acum încolo, noi doi — nu-i aşa ? rămînem pentru totdeauna împreună.
Ah, Nastenka, Nastenka ! Dacă ai avea şi tu de unde şti cît de singur mă simt eu acum !
45
Cînd am auzit orologiul bătînd de nouă ori, nu-mi mai găseam locul în odăiţa mea ; am început să mă îmbrac şi am ieşit, cu toate că era o vreme posomorită. M-am pomenit acolo, pe banca noastră. Am pătruns apoi pe ulicioara lor, dar mi s-a făcut ruşine de mine, m-am întors şi nici măcar la ferestre nu m-am uitat, deşi eram doar la doi paşi de casa ei.
M-am înapoiat acasă atît de trist, cum n-am fost niciodată, niciodată ! Ce vreme umedă şi apăsătoare ! Dacă era timp frumos, m-aş fi plimbat pe-acolo toată noaptea...
Aşadar — pe mîine ! pe mîine ! Mîine ea îmi va istorisi totul...
Dar scrisoarea n-a venit nici azi. De altminteri, era şi firesc să fie aşa. Ei s-au şi întîlnit şi acum sînt împreună...

A PATRA NOAPTE

O ! Doamne... cum au fost să se sfîrşească toate acestea 1 cum au fost să se sfîrşească!
Am venit la ora nouă! Ea era acolo. Am zărit-o încă de departe. Stătea ca şi atunci, întîia oară, rezemată de parapetul cheiului şi nici nu m-a auzit cînd m-am apropiat.
— Nastenka ! am strigat cînd am fost la cîţiva paşi, stăpînin-du-mi cu greu tulburarea.
S-a întors repede spre mine :
— Hai! spuse ea. Hai, mai iute 1 Mă uitam nedumerit.
— Unde e scrisoarea ? Mi-ai adus scrisoarea ? m-a întrebat ea, apăsînd cuvintele şi rămînînd cu mîna încleştată pe parapet.
— Nu, n-am nici o scrisoare, i-am răspuns în cele din urmă. Cum ? El n-a fost încă pe la voi ?
S-a făcut albă ca varul şi s-a uitat lung la mine. îi spulberasem ultima speranţă.
— Să-l lăsăm în plata Domnului ! reuşi ea să rostească în cele din urmă cu glasul sugrumat. Să-l lăsăm în plata Domnului, dacă a avut inima să mă lase...
îşi pironise ochii în pămînt, pe urmă voi să mă privească, dar nici măcar atît nu izbuti. Cîteva clipe mai luptă să-şi biruie tulburarea, apoi deodată se răsuci, se sprijini de balustrada cheiului şi lacrimile îi ţîşniră şiroaie.
4G
— Nu trebuie să plîngi, linişteşte-te, am încercat s-o consolez, dar n-am mai avut putere să stărui; la urma urmei, ce i-aş fi

putut spune ?
— Nu mă consola ! mă imploră ea plîngînd. Nu-mi vorbi, te rog, despre el; nu-mi mai spune că va veni, că nu m-a părăsit cu atîta cruzime omul acesta fără inimă. Şi pentru ce ? Pentru ce a făcut-o? Ce a găsit de neiertat în scrisoarea mea, în acea nenorocită scrisoare ?
Aici, hohote de plîns i-au curmat vorba ; simţeam cum mi se
sfîşie inima, privind-o.
—- O, cîtă neomenie şi cruzime ! Şi nici un rînd măcar, nici un singur rînd nu mi-a trimis 1 Să-mi fi răspuns cel puţin că nu-i pasă de mine, că se leapădă de dragostea mea, că nu are nevoie de ea ; dar aşa... de trei zile, şi să nu vină din partea lui măcar un singur rînd ! Cît de uşor e pentru el să umilească, să azvîrle în faţa unei sărmane fete fără apărare, a cărei vină e doar că l-a iubit, asemenea jignire... Cît am suferit în aceste trei zile! Doamne, Doamne ! Cînd mi-aduc aminte cum am urcat la el prima oară singură şi nechemată, şi m-am umilit în faţa lui, şi-am plîns cerşindu-i puţină dragoste... Iar pe urmă, pe urmă!... Ascultă-mă, mi se adresă ea din nou şi ochişorii ei negri prinseră a străluci, e de neconceput! E cu neputinţă ! Negreşit, lucrurile stau altfel. Sau dumneata, sau eu ne-am înşelat. Poate că nici n-a primit pînă acum scrisoarea ? Poate că pînă la ora asta nu ştie nimic ? Cum e posibil, judecă singur, şi spune-mi şi mie, pentru numele lui Dumnezeu ! Lămureşte-mă, fiindcă nu pot înţelege, cum e posibil să te porţi aşa de barbar şi cu atîta brutalitate cum a făcut-o el cu mine ! Să nu-mi scrie nici un cuvînt! Dar şi faţă de cel mai umil om de pe lume se impune totuşi o mai mare înţelegere. Dar dacă a ajuns ceva la urechile lui, i-o fi spus careva cine ştie ce baliverne, ' m-o fi bîrfit ? Ce-ai spune de una ca asta ? mi se adresă ea aproape
strigînd.
— Eu zic, Nastenka, să mă duc chiar mîine la el, ca din
•l partea dumitale.
— Aşa.
— Şi-i povestesc totul, şi aflu cum stau lucrurile.
— Şi ? şi ?...
— Ii vei trimite prin mine o scrisoare. Să nu te împotriveşti, Nastenka, să nu spui nu ! Am să-l fac să se pătrundă de respect pentru gestul dumitale, o să afle totul exact şi dacă...

— Nu, prietene, nu stărui zadarnic ! mă întrerupse ea hotărîtă. Nu mai are rost. Nici un cuvînt mai mult, nici un singur cuvînt, nici un rînd de la mine. Ajunge ! Nu-l cunosc, nu-l mai iubesc, tre-bu-ie să-l uit...
Dar nu-şi mai isprăvi gîndul.
— Linişteşte-te, linişteşte-te ! Stai aici, Nastenka, spuneam eu aşezînd-o pe bancă.
— Dar n-am nimic, sînt foarte liniştită. Nu te frămînta atîta pentru mine. îmi trece. Nu sînt decît lacrimi, se vor usca... Crezi că îmi pun capăt zilelor, că mă înec ?...
Inima-mi era plină de clocot. Am vrut să vorbesc, dar nu eram în stare să scot un cuvînt.
— Spune-mi, spune-mi (şi din nou îmi luă mîna în mîna ei), nu-i aşa că dumneata n-ai fi făcut la fel ? N-ai fi părăsit-o pe cea care ar fi venit să-ţi mărturisească singură dragostea ei şi nu i-ai fi aruncat în faţă batjocura nesimţirii, pe seama unei inimi naive şi slabe ? Ai fi ştiut s-o cruţi, ferind-o de suferinţa umilirii, nu-i aşa ? Te-ai fi gândit, desigur, că e singură pe lume, că n-a ştiut cum să se ferească de acest sentiment al dragostei faţă de dumneata, şi, o dată căzută pradă lui, nu ştie cum să-şi apere dragostea, că, de fapt, nu are nici o vină, în sfîrşit, că nu e vinovată... că n-a făcut nimic... O, Doamne, Dumnezeule !...
— Nastenka ! am strigat, neizbutind să-mi înving tulburarea. Nastenka, nu mă chinui ! îmi sfîşii inima, Nastenka, nu pot să mai tac, orice s-ar întîmpla ! E timpul să las să se reverse tot ce mi s-a adunat aici, în piept... Şi cu aceste vorbe am dat să mă ridic de pe bancă. Ea m-a reţinut, luîndu-mă de mînă şi uitîndu-se mirată la mine.
— Ce-i cu dumneata ? m-a întrebat într-un tîrziu.
— Ascultă-mă ! i-am spus plin de hotărîre. Ascultă-mă, Nastenka ! Ceea ce vei auzi acum nu-i decît o aberaţie, ceva irealizabil sau, dacă vrei, o plăsmuire de-a mea prostească. Ştiu bine că aşa ceva nu se poate împlini niciodată, dar tăcerea mă sugrumă, trebuie să-mi descarc sufletul. In numele suferinţelor dumitale de acum, te rog dinainte să mă ierţi !
— Dar ce este, ce ? mă cercetă ea, încetînd să mai suspine şi aţintindu-mă cu ochişorii miraţi, strălucind de o stranie curiozitate. Ce se întîmpla cu dumneata ?
— Este irealizabil, dar te iubesc, Nastenka ! Poftim : asta se întîmpla cu mine ! Iar prin mărturisirea aceasta am spus totul ! am încheiat cu un gest scurt, dar hotărît. Abia de aci înainte vei

vedea dacă mai poţi vorbi cu mine aşa cum ai făcut-o adineauri şi dacă, în sfîrşit, mai face să asculţi în continuare ceea ce aş mai avea de spus...
__Dar bine, bine, de ce atîta zbucium ? Ştiam doar de mult că
mă iubeşti, dar mi se părea că mă iubeşti doar aşa... pur şi simplu, într-un fel cu totul obişnuit... O, Doamne, Doamne !
— Da, Nastenka dragă, dintîi începuse oarecum simplu, dar pe urmă... pe urmă... uite, acum sînt la fel cum erai

dumneata cînd, cu o bocceluţă în mînă, ai urcat atunci în camera lui. Ba chiar mult mai rău, Nastenka, pentru că atunci el nu iubea pe nimeni, pe cîtă vreme dumneata iubeşti pe altcineva.
— Pentru ce-mi spui asta ? La urma urmei, nu te înţeleg de loc. Bine, dar ce rost au toate acestea, adică nu ce rost au, ci pentru ce dumneata... aşa... cum aşa, deodată... Dumnezeule ! Spun prostii ! Doar, dumneata...
Şi Nastenka s-a încurcat de-a binelea. Obrajii îi ardeau, privirea i-a alunecat în jos.
— Ce să fac, Nastenka, ce pot să fac ? Sînt vinovat, am abuzat de... adică mint, nu-mi apasă cugetul nici o vinovăţie. O simt, aud ce-mi şopteşte inima şi inima îmi şopteşte că am dreptate, pentru că n-aş putea să te jignesc cu nimic, n-aş putea să-ţi fac nici un rău. Ţi-am fost prieten. Iţi sînt şi acum. N-am trădat prin nimic prietenia noastră. Numai că, iată, mă podidesc lacrimile, Nastenka. Lasă-mi-le, nu stînjenesc pe nimeni, lasă-le să curgă, Nastenka. Se vor usca...
— Dar stai odată, stai jos ! încercă ea să mă convingă să mă aşez pe bancă. O, Doamne, Dumnezeule !
— Nu, Nastenka, nu mai stau ; acum nu mai pot rămîne aici ; şi nici dumneata nu trebuie să mă mai revezi. Cîteva cuvinte numai şi după aceea plec. Atîta vreau să-ţi spun : n-ai fi aflat niciodată că te iubesc. înmormîntam cît mai adînc taina aceasta şi n-ar fi aflat-o nimeni, niciodată. Nu te-aş mai fi torturat acum cu egoismul meu. Nu ! Dar acum n-am mai putut îndura, chiar dumneata ai adus vorba despre aceasta — eşti singura vinovată; vina o porţi dumneata, eu n-am ce să-mi reproşez. Şi n-ai dreptul să mă alungi de lîngă dumneata...
— Dar, nici gînd, nici gînd să te alung, ce ţi-a venit ? îngăimă Nastenka, încereînd, sărmana, să-şi ascundă pe cît putea profunda ei tulburare.
— Nu mă alungi, nu ? Şi eu care am vrut să mă îndepărtez singur, să fug... Şi am să plec, bineînţeles. Am să plec, dar nu mai

înainte de a-ţi fi destăinuit totul; pentru că adineauri, cînd dumneata vorbeai, stăteam ca pe jăratec, iar cînd ai izbucnit în plîns, cînd te-am văzut căinîndu-te din pricină (o spun şi asta, Nastenka) că ai fost respinsă, că iubirea dumitale a fost nesocotită — o ! atunci mi-am simţit inima plină de atîta dragoste pentru dumneata, Nastenka ! Atîta dragoste ! Şi m-a cuprins o adîncă amărăciune că nu-ţi pot fi de nici un sprijin cu dragostea mea! Biata mea inimă prea plină n-a mai rezistat, a rupt zăgazurile stăpînirii. de sine, ale cuminţeniei — şi am vorbit. Trebuia să vorbesc, Nastenka !...
— Da, da ! vorbeşte-mi. Simt nevoia să te aud vorbind aşa ! zise Nastenka, înfiorată de un imbold lăuntric. O să-ţi pară ciudat poate că ţi-o cer, dar... te rog, continuă ! Mai tîrziu o să-ţi explic totul mai pe-ndelete.
— Iţi este milă de mine, Nastenka ; de ce să ne ascundem după degete ? Ţi s-a făcut milă de mine, scumpa mea prietenă ! Dar ce-ai pierdut 0 dată, pierdut rămîne. Cuvîntul rostit nu-l mai poţi întoarce. Nu-i aşa oare ? Acum ştii totul. Aici a fost punctul de plecare, pricepi ? Perfect! Acum totul e în ordine. Un singur lucru aş mai vrea să-ţi spun. Privindu-ţi faţa înlăcrimată, reflectam în sinea mea (o, lasă-mă să spun şi asta !) îmi spuneam (ştiu că acest lucru e cu neputinţă, Nastenka), îmi spuneam că, poate... cumva, printr-un miracol, fără să-ţi dai seama, vei fi încetat să-l mai iubeşti. In clipele acelea, Nastenka — pentru că bănuiala asta m-a ros şi ieri, şi alaltăieri — eram în stare să fac orice, numai să mă îndrăgeşti şi dumneata ; mai ales de cînd te-am auzit că nu lipsea decît puţin ca să mă iubeşti. Şi, mai departe ? E aproape tot ce am vrut să-ţi spun ; îmi rămîne să mai adaug (dar asta doar pentru mine) : ce-ar fi fost dacă dumneata m-ai fi îndrăgit cu adevărat şi încolo — nimic, atîta tot! Mai ascultă, dar, şi asta, buna mea prietenă, pentru că, oricum, îmi eşti prietenă : sînt, desigur, un om simplu, un om sărac, cu totul neînsemnat — deşi nu despre asta este vorba (nu ştiu cum, dar, de emoţie, vorbesc parcă fără nici o noimă, spun cu totul altceva decît aş fi vrut să spun) dai să ştii, Nastenka, te-aş fi iubit atît, atît de mult, încît chiar dacă ai fi nutrit aceleaşi sentimente faţă de el, dacă ai fi continuat să-l iubeşti pe cel pe care eu nu-l cunosc, n-ai fi simţit nici o clipă că dragostea mea te stinghereşte în vreun fel. Ai fi auzit numai, ai fi simţit în fiecare clipă că undeva, pe-aproape, bate o inimă recunoscătoare şi devotată, o inimă fierbinte, care pentru dumneata ar fi în stare... Ah, Nastenka, Nastenka! ce-ai făcut din mine !...

— Nu plînge, te rog, nu vreau să plîngi, mă imploră ea, ridi-cîndu-se brusc de pe bancă. Mai bine să mergem, haide, ridică-te, s-o pornim împreună. Potoleşte-te, potoleşte-te, repeta ea, şter-gîndu-mi obrajii cu batista ei. Ei, hai să mergem, poate că am să-ţi spun ceva... Fiindcă el m-a părăsit, fiindcă a uitat de mine, deşi eu (nu vreau să te amăgesc) îl mai iubesc încă... aş vrea să-mi răspunzi : dacă, bunăoară, te-aş îndrăgi pe dumneata, adică dacă aş fi... numai... O, dragul meu prieten ! cît de rău îmi pare că te-am jignit atunci cînd te lăudam că nu te-ai îndrăgostit de mine, fără să-mi dau seama că te răneam în sentimentele dumitale !... O, Doamne, cum a fost posibil să fiu atît de oarbă, să nu-mi dau seama de asta ? Cum a fost cu putinţă să nu prevăd ? Cum de-am fost atît de naivă ? Dar... fie ! Uite, m-am hotărît — îţi spun acum totul, tot ce am pe inimă...
— Ştii, Nastenka, cred că e mai bine să plec, să dispar. Acum, îndată ! E limpede că prezenţa mea te chinuie. Poftim, acum ai mustrări de conştiinţă că te-ai amuzat pe seama mea. Aşa că nu vreau, da, nu vreau ca, pe lîngă durerea pe care o încerci, să mai adaug şi eu... mă simt vinovat, desigur... Aşadar, Nastenka, adio !
— Nu mă părăsi! Ascultă-mă : de ce nu vrei .să mai aştepţi puţin ?
— Să aştept ? Cum, ce să aştept ?

— îl iubesc, n-am cum să neg, dar îmi va trece'; trebuie să treacă, nu se poate să nu treacă, o simt... Cine ştie, poate că nici nu-l mai iubesc, poate că astăzi chiar se va termina cu totul, nu va mai fi decît un nor destrămat; pentru că simt că-l urăsc acum ; pentru că şi-a bătut joc de mine, în timp ce noi doi am plîns aici împreună şi, sînt sigură că, în locul lui, nu m-ai fi respins, pentru că dumneata mă iubeşti, iar el nu m-a iubit niciodată ; şi pentru că... da ! pentru că şi eu te iubesc pe dumneata... mult, mult! tot aşa de mult cum mă iubeşti şi dumneata... Ţi-am mărturisit-o singură încă înainte. Şi te iubesc pentru că eşti mai bun decît el, mai nobil, mai generos, şi pentru că, pentru că el...

Emoţia sărmanei fete era atît de mare, încît n-a mai fost în stare să termine ; cu fruntea rezemată de umărul meu, apoi de piept, şi-a dat drumul ultimelor stavile ale amarnicelor ei lacrimi. O consolam, o conjuram, dar nu se putea opri, îmi strîngea într-una mîna, spunîndu-mi printre sughiţuri : „Aşteaptă, aşteaptă puţin... o să-mi treacă numaidecît... Vreau să-ţi spun... să nu crezi că e din pricina firii mele slabe... doar o clipă, pînă mă liniştesc..." în sfîrşit, s-a mai potolit, şi-a şters lacrimile şi am continuat să ne

plimbam. Vroiam sa-i vorbesc, dar ea mă ruga într-una să mai ani răbdare. Am tăcut... Şi, multă vreme am tăcut aşa amîndoi, pînă cînd, într-un tîrziu, s-a recules şi a vorbit...

— Uite ce e... începu ea cu glas slab şi tremurător, în care însă am deslusit accentele unei simţiri care mi-a umplut inima cu o dulce şi tulburătoare aşteptare... să nu-ţi închipui cumva că sînt nestatornică sau uşuratică, înclinată să uit atît de uşor şi de repede, ori să trădez. L-am iubit un an întreg şi. jur în faţa lui Dumnezeu că niciodată nu i-am fost necredincioasă, nici măcar cu gîndul. El a desconsiderat toate astea, ba încă şi-a bătut joc de mine — să-l lăsăm, deci, în plata Domnului ! Dar el m-a şi dispreţuit, mi-a rănit inima. De aceea, nu-l mai iubesc. Nu pot iubi decît un suflet mărinimos, plin de generozitate şi de înţelegere faţă de celălalt ; pentru că eu însămi sînt astfel, iar omul acesta nu m-a meritat —• rămînă în plata Domnului ! Totuşi, e mai bine poate că s-a întîmplat aşa de pe acum decît să-mi fi înşelat mai tîrziu încrederea şi să-l fi cunoscut abia cine ştie cînd aşa cum e în realitate... Dar s-a sfîrşit ! Şi, cine ştie, bunul meu prieten, continuă ea, strîngîndu-mi mîna, cine ştie dacă toată dragostea mea n-a fost decît o iluzie a simţurilor, o aprindere a închipuirii mele pornită dintr-o zburdălnicie copilărească, dintr-o glumă, poate din pricina supravegherii prea aspre din partea bunicii... Poate că ar fi trebuit să iubesc pe un altul, nu pe el, nu pe un asemenea om ; pe cineva care ar fi avut milă de mine, şi, şi... Dar să lăsăm, să lăsăm toate astea, se întrerupse Nastenka sufocîndu-se de emoţie, ţineam doar să-ţi spun... să-ţi spun că, trecînd peste faptul că-l iubesc (ba nu : că l-am iubit), trecînd peste asta, dacă vei crede... dacă vei mai simţi că dragostea dumitale pentru mine e atît de mare, încît să poată alunga din inima mea, să şteargă din amintire cealaltă iubire, dacă-ţi va fi milă de mine şi nu vei dori să mă laşi singură în voia soartei, fără nici un sprijin şi fără nici o speranţă, de vei dori să mă iubeşti totdeauna aşa cum mă iubeşti acum, atunci îţi jur că recunoştinţa mea... că dragostea mea va fi, în cele din urmă, demnă de dragostea dumitale... Mai vrei să iei şi acuma mîna pe care ţi-o întind ?

— Nastenka ! am strigat eu înecîndu-mă în lacrimi. Nastenka ! O, Nastenka !

— Ajunge, ajunge ! mă ruga ea, acum s-a terminat, nu mai are nici un rost zbuciumul acesta... Şi o vedeam cum caută la rîndu-i să se stăpînească. Ceea ce era de spus, s-a spus, nu-i aşa ? Nu ?

Şi dumneata eşti fericit, şi eu sînt fericită, să nu mai vorbim nimic despre asta ; aşteaptă, cruţă-mă... Vorbeşte-mi acum despre altceva, pentru Dumnezeu, te implor !

— Da, Nastenka, da ! ajunge despre asta, acum sînt fericit, eu... dar, bineînţeles, Nastenka, să vorbim despre altceva. Chiar acum, imediat. Hai, sînt gata... să vorbim...

Dar nu ştiam cum să începem, ba rîdeam, ba plîngeatn şi îndrugam tot felul de vorbe, mii de vorbe răzleţe, fără noimă şi fără nici o legătură între ele ; mergeam ba pe trotuar, la întîmplare, ba, deodată, ne întorceam de unde o porniserăm, şi iar traversam strada, şi iar ne opream, pentru ca din nou s-o luăm de-a lungul cheiului, uitînd cu totul de noi şi de lume ; eram ca nişte copii...

— Acum locuiesc singur, Nastenka, am încercat eu să înnod o conversaţie, dar mîine... Ştii, desigur, Nastenka, eu nu sînt un om înstărit : tot cîştigul meu revine la o mie două sute, dar nu-i nimic...

— Se înţelege că nu-i nimic, are şi bunica pensia ei ; aşa că nu ne va sta povară. Fiindcă pe bunica trebuie s-o luăm neapărat cu noi.

— Fireşte, trebuie neapărat s-o luăm pe bunica... Numai, nu ştiu ce mă fac eu cu Matriona...

— Aşa e, şi noi o avem pe Fiokla !

— Matriona e o femeie de treabă, are însă un cusur ! îi lipseşte imaginaţia, Nastenka ; nu are absolut nici un pic de imaginaţie ! Dar nu-i nimic, cred...

— N-are nici o importanţă. Se vor descurca ele cumva împreună ; chiar de mîine ai putea să te muţi la noi.

— Cum aşa ? la voi ? Bine, dacă spui... Eu sînt gata...

— Iţi închiriem noi o cameră. Avem sus, ţi-am povestit eu, una la mezanin : e liberă, a stat acolo pînă de curînd o chiriaşă, o bătrînică, o nobilă scăpătată, dar s-a mutat; iar bunica, o ştiu eu, vrea să închirieze mezaninul unui domn tînăr ; am întrebat-o : „De ce neapărat unui domn tînăr ?" Şi mi-a răspuns : „E mai bine aşa, eu sînt bătrînă, dar tu nu cumva să-ţi închipui, Nastenka, că mă gîndesc să te mărit cu el". Am priceput, bineînţeles

că tocmai de aceea...
— Ah, Nastenka ! am exclamat eu îneîntat. Şi amîndoi am izbucnit în rîs.
— Ei, hai, hai, ce atîta haz ! Unde zici că stai dumneata ? Am şi uitat...
— Pe la podul N„ în casa lui Barannikov.

■*0r*
— E o casă mare, nu-i aşa ?
— Da, e o casă mare.
— O ştiu, o ştiu, e foarte impunătoare ! Dar asta n-ar fi o piedică să pleci de acolo şi să te muţi la noi, cît mai curînd...
— Chiar mîine, Nastenka, uite, chiar mîine, deşi aici unde stau am cam rămas în urmă cu chiria... Dar n-are a face. Voi primi
în curînd leafa şi...
— Sigur că da, ştii, poate că şi eu am să încep să dau meditaţii. Studiez singură ca să pot preda lecţii.
— Foarte bine! Iar eu voi căpăta curînd o gratificaţie,
Nastenka...
— Minunat! Prin urmare, de mîine eşti chiriaşul meu...
— Da, şi vom merge împreună la *Bărbierul din Scvilla,* pentru că în curînd se va juca din nou.
— Sigur, sigur, vom merge, încuviinţă amuzată Nastenka, clar mai bine să ascultăm altă operă, nu tot *Bărbierul...*
— Fie şi alta, cum să nu ! fireşte, ar fi şi mai bine ; cum de nu m-am gîndit...
Şi, sporovăind astfel, umblam amîndoi aiuriţi, ca într-o ceaţă ameţitoare, de parcă nici nu ştiam ce se petrece cu noi. Ne opream locului, într-o discuţie lungă, aprinsă, şi iar porneam, pomenindu-ne Dumnezeu ştie unde, şi din nou rîsete, din nou lacrimi... Pînă cînd o auzeam la un moment dat pe Nastenka spunînd că vrea să se înapoieze acasă, iar eu, neîndrăznind s-o reţin, ziceam s-o conduc pînă la poartă, ca după un sfert de oră de drum să ne pomenim din nou pe chei, lîngă banca noastră. Şi iar suspine, şi iar o lacrimă stingheră, care mă făcea să-mi pierd curajul, simţind cum mă trec fiori reci. Dar fata îmi strîngea mîna şi mă atrăgea iar după dînsa într-o rătăcire necontenită pe străzi, flecărind, hohotind, în-tristîndu-ne şi iar lansîndu-ne în discuţii fără de început şi fără
de sfîrşit...
— E timpul, totuşi, e timpul să plec acasă ! zise Nastenka în cele din urmă. Cred că s-a făcut tîrziu de tot şi ajunge cît ne-am făcut de cap ca nişte copii neastîmpăraţi!
— Da, Nastenka, numai că eu tot n-am să pot adormi ; acasă
nu mă duc.
— Nici eu, cred, n-am să fiu în stare să adorm, dar ai să mă
însoţeşti pînă la poartă...
— Negreşit!
— De data aceasta, trebuie negreşit să **ajungem acasă.**
•— Negreşit, negreşit...
— Pe cuvînt de onoare ?... Căci trebuie odată şi odată să mă întorc şi acasă, nu-i aşa ?
■— Pe cuvînt de onoare ! am împăcat-o rîzînd.
— Atunci, să mergem !
— Să mergem !
— Priveşte, priveşte cerul, Nastenka! Uită-te ce senină şi adîncă este bolta. Mîine va fi o zi splendidă. Ah, ce coviltir albastru de smalţ, ce lună ! Vezi norul acela gălbui de colo ? E gata s-o acopere, vezi ?... Acum !... Tiii... N-a acoperit-o, a trecut, ca atîţia alţi nori, pe alături. Priveşte, te rog, priveşte !...
Dar Nastenka nu mai privea norul, stătea mută şi nemişcată ca o statuie ; în clipa următoare, am simţit-o cum prinde să se lipească de mine, întîi sfioasă, pe urmă din ce în ce mai strîns. Mîna îi tremura în mîna mea ; am privit-o... Se sprijinise de mine cu toată greutatea trupului.
Tocmai atunci a trecut pe lîngă noi un tînăr. L-am văzut oprindu-se brusc, privindu-ne fix, apoi şi-a reluat drumul, şi s-a depărtat cu cîţiva paşi.
Am avut o tresărire şi cu jumătate de glas am întrebat-o temător :
— Nastenka, spune-mi, cine este ?
— El! mi-a şoptit, ghemuindu-se şi mai mult în mine.
O simţeam atît de aproape, încît îi auzeam bătăile năuce ale inimii. îmi dădeam seama că mi se înmoaie picioarele.
In clipa aceea, din urma noastră se auzi o voce :
—• Nastenka ! Nastenka, tu eşti ?
Şi, în aceeaşi clipă, tînărul înainta cîţiva paşi spre noi...
Doamne, ce strigăt! N-am să-l uit toată viaţa. Şi cum a tresărit ea cuprinsă de un tremur profund, cum s-a smuls

apoi din mîinile mele şi cum a ţîşnit ca o rîndunică în zbor către el! îi priveam înmărmurit, zdrobit. Totul a ţinut cît o străfulgerare : i-a întins mîna, doar atît, s-a aruncat la pieptul lui, apoi s-a întors şi, cu iuţeala vîntului, a fost lîngă mine, şi mai înainte să pot înţelege bine ce se petrece, m-a îmbrăţişat, cuprinzîndu-mi gîtul cu amîn-două braţele şi m-a sărutat fierbinte. Apoi, tot aşa, fără să-mi spună un cuvînt, a fugit din nou la el, uşoară ca o libelulă, l-a luat de mîini şi s-au dus.
Am rămas mult timp nemişcat şi priveam în urma lor. Şi am stat aşa, am stat pînă cînd amîndoi s-au şters din faţa ochilor mei.

DIMINEAŢA

In dimineaţa aceea, nopţile mele luară sfîrşit. Era o zi urîtă. Ploua, şi stropii îmi izbeau geamurile ca o muzică tristă. în odăiţa mea era întuneric, afară mohorît. Mă durea capul şi aveam ameţeli ; prin toate mădularele mi se furişa neliniştitoare febra.
— Ţi-a venit o scrisoare, maică, prin poştă. A adus-o poştaşul, răsună deasupra urechii mele glasul Matrionei.
— O scrisoare, zici ? de la cine ? am sărit eu de pe scaun.
— Nu ştiu, maică, vezi acolo, poate că scrie de la cine-i. Am rupt sigiliul. Era de la ea !
„Ah, iartă-mă, iartă-mă 1 îmi scria Nastenka : te implor în genunchi, iartă-mă! Inşelîndu-mă pe mine, te-am înşelat şi pe dumneata. A fost un vis, o nălucire... Am suferit nespus astăzi pentru dumneata ; iartă-mă, te conjur, iartă-mă !...
Nu te grăbi să mă condamni, pentru că faţă de dumneata nu m-am schimbat cu nimic ; am spus că te voi iubi şi te iubesc şi acum, ba îţi port în suflet poate mai mult decît dragoste. O, Doamne ! Dacă v-aş putea iubi pe amîndoi deodată 1 O, dacă ai fi dumneata — el 1"
„O, dacă el ar fi — dumneata !" îmi trecu prin minte. Mi-am adus aminte cuvintele dumitale, Nastenka !
„Dumnezeu mi-e martor, numai el ştie ce-aş fi în stare să fac acum pentru dumneata ! Simt cît îţi este de greu şi de amar. Te-am rănit, dar atunci cînd iubeşti— ştii bine ! — chiar şi rănile jignirii se uită repede. Iar dumneata mă iubeşti!
Iţi mulţumesc! da! îţi mulţumesc nespus pentru dragostea aceasta. Ea s-a cuibărit în mine, e ca un vis dulce care nu te părăseşte multă vreme după ce te-ai trezit ; şi-mi voi aminti întotdeauna de acea scumpă clipă în care ţi-ai deschis sufletul, frăţeşte, primind cu atîta mărinimie în dar inima mea zdrobită, ca s-o ocroteşti, s-o mîngîi şi s-o tămăduieşti... Dacă mă vei ierta, amintirea ce ţi-o port se va înconjura de nimbul înălţător al unei recunoştinţe nepieritoare, încît nu se va şterge niciodată din sufletul meu. Rămîn credincioasă acestei amintiri, n-o voi trăda, pentru că nu-mi pot trăda propria inimă : este statornic legată de ceea ce i-a fost odată scump. Nu mai departe decît ieri, inima aceasta s-a întors caldă şi fără pic de zăbavă la cel căruia i se făgăduise pe vecie.
Ne vom întîlni, vei veni pe la noi, n-o să ne părăseşti, vei rămîne prietenul, fratele meu de totdeauna... Şi cînd o să ne reve-

I

dem, îmi vei întinde mîna... nu-i aşa ? îmi vei întinde mîna, fiindcă m-ai iertat, nu-i aşa ? Şi mă iubeşti *ca înainte ?*
O, te implor : iubeşte-mă, nu mă părăsi, pentru că te iubesc atît de mult în clipa aceasta, pentru că mă simt demnă de dragostea dumitale, pentru că sper s-o merit... dragul meu prieten ! Săptămîna viitoare ne căsătorim ; el s-a întors la mine plin de tandreţe şi sînt sigură că nici o clipă nu m-a dat uitării. Să nu te superi că îţi scriu despre el în rîndurile acestea. Vreau însă să vin la dumneata împreună cu el; îl vei îndrăgi şi dumneata, nu-i aşa ?
Iartă-ne. S-o porţi în amintire şi s-o iubeşti întotdeauna pe a dumitale
Nastenka"
Am recitit de nenumărate ori scrisoarea ; din ochii înceţoşaţi doar că nu-mi şiroiau lacrimile. In cele din urmă, mi-a căzut din mînă şi mi-am înfundat faţa în palme.
— Auzi, maică, începu Matriona.
— Ce s-a întîmplat, mătuşico ?
■— Să ştii că păienjenişul ăla care năpădise tavanul... nu mai e ! Am deretecat, de-,am făcut lună : acum n-ai decît să te şi însori, ba să-ţi pofteşti şi oaspeţi la nuntă...
M-am uitat la Matriona... Bătrînă-bătrînă, dar o ştiam în putere, ageră în mişcări — şi iată, dintr-o dată, nu ştiu cum mi-a apărut în faţa ochilor zbîrcită, cu ochii stinşi, cocîrjată şi sleită... Am avut deodată impresia că odaia mea a îmbătrînit la fel ca Matriona. Pereţii şi podeaua se decoloraseră, totul părea lipsit de viaţă, păienjenişul se lăbărţase din nou, întinzîndu-şi plasa în toate părţile. Şi iată că, fără să pricep de ce, cînd m-am uitat pe geam, şi casa de peste, drum îmbătrînise parcă, se pipernicise şi-şi pierduse culorile : tencuiala stîlpilor de zid i se cojea, curgea din ea mortarul, cornişele înnegrite crăpaseră, iar din galbenul-aprins al pereţilor mai rămăseseră doar nişte pete bălţate...

Sau, poate, o rază de soare, privind o clipă de după nori, se ascunsese din nou după norul acela cenuşiu, aducător de ploaie, şi în faţa ochilor mei totul se întunecase iarăşi, sau poate că zărisem pentru o clipă panorama rece şi mohorîtă a întregului meu viitor şi cu penelul închipuirii m-am surprins aşa cum aveam să ajung cincisprezece ani mai tîrziu, adică îmbătrînit, în aceeaşi odaie mizeră, la fel de singur, cu aceeaşi Matriona, care în toţi aceşti ani nu a prins nici un dram de minte...

57

Dar cum te-aş putea tulbura cu rănile mele, Nastenka ? Cum aş putea îngădui negrului nor al durerii mele să umbrească seninătatea fericirii tale, ori să strecor reproşuri zadarnice şi aducătoare de mîhniri în sufletul tău ? A-ţi încerca inima cu remuşcări ascunse, silind-o să bată îndurerată tocmai în culmile supremelor ei bucurii, ar fi ca şi cum m-aş porni să calc în picioare gingaşele flori pe care le-ai împletit în buclele tale negre, cînd ai mers împreună cu el în faţa altarului...O, asta niciodată, niciodată ! Fie ca bolta înstelată a cerului, pe sub care călătoreşti, să strălucească de-a pururi limpede ; fie ca zîmbetul tău gingaş să fie mereu numai lumină şi împăcare ! Fii binecuvîntată pentru acea clipă de fericire, de încîntare sublimă pe care ai dăruit-o unei alte inimi însingurate şi recunoscătoare !

Doamne ! O clipă doar ! O întreagă clipă de încîntare sublimă... Oare nu e de ajuns chiar şi pentru o viaţă de om